

Nr 8/2018
ISSN: 2543-5213
doi: 10.23809/5

**Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet
migrujących z małych miejscowości do
Warszawy**

*[Social and professional routes of young
women migrating from small towns to
Warsaw]*

Paulina Patrycja Mirkowska

WRZESIEŃ 2018

Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy

Paulina Patrycja Mirkowska

Młodzi w Centrum Lab / *Youth Research Center*

Uniwersytet SWPS / *SWPS University of Social Sciences and Humanities*

Chodakowska 19/31

03-815 Warsaw, Poland

e-mail: youth@swps.edu.pl

Seria Prac o Młodych wydawana jest pod auspicjami *Sekcji Socjologii Młodzieży i Edukacji*
Polskiego Towarzystwa Socjologicznego

ABSTRAKT

Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy

Poniższa praca porusza temat dróg społeczno-zawodowych młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy. Celem tej pracy jest ukazanie oddziaływania wychowania w małej miejscowości na przebieg dróg społeczno-zawodowych po przeprowadzce do Warszawy. Praca ta obejmuje zarówno analizę dostępnej w tym temacie literatury naukowej, statystykę publiczną, jak i badania własne. Tłem teoretycznym do rozważań była relacja pomiędzy strukturą, a podmiotowym sprawstwem oraz refleksyjność w ujęciu Margaret Archer oraz kontrola społeczna.

Pytania badawcze odnosiły się do tego jak wychowanie w małej miejscowości wpływa na drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy oraz znaczenia kontroli społecznej w życiu badanych. Aby odpowiedzieć na postawione pytania badawcze wykorzystany został wywiad pogłębiony, całkowicie ustrukturyzowany, który został przeprowadzony z 14 kobietami. Z badań wyłania się obraz kobiet, dążących do wyznaczonych sobie celów, które przyjechały do Warszawy żeby zdobyć wykształcenie wyższe i dzięki temu móc prowadzić dostanie życie, rozwijać się i budować nowe sieci społeczne. Zostały one ukształtowane w pewnej strukturze społeczności lokalnej, której wartości bardzo sobie cenią jednak nie wiążą swojej przyszłości ze swoją rodzinną miejscowością. W tym momencie swojego życia wolą bardziej dynamiczne środowisko, w którym mogą ciągle poszerzać swoje kwalifikacje oraz sieci kontaktów społecznych. Badane tu kobiety potwierdzają jednocześnie ustalenia, które zostały przedstawione w rozdziale z analizą danych zastanych. Literatura przedmiotu pokazuje, że większość migrantów stanowią kobiety, które najbardziej skłonne do zmiany miejsca zamieszkania są pomiędzy 20 a 24 rokiem życia, czyli w tym przedziale wiekowym, w którym kobiety wyprowadziły się z domu. Z analizy danych zastanych wyłania się również obraz niewielkiego rynku pracy w małych miejscowościach czy też na wsiach oraz braku możliwości kształcenia na poziomie szkoły wyższej.

Słowa kluczowe: drogi społeczno-zawodowe, młode kobiety, kontrola społeczna, migracje, podmiotowe sprawstwo, małe miejscowości.

Dane do korespondencji:

Paulina Patrycja Mirkowska

E-mail: mirkowska.paulina@wp.pl

Tel. 783823691

Cytowanie: Mirkowska, P. (2018). Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy. *Prace o Młodych*, 8/2018. Warszawa: SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny – Młodzi w Centrum Lab. ISSN: 2543-5213. Doi: 10.23809/5

ABSTRACT

Social and professional routes of young women migrating from small towns to Warsaw

The following work deals with the topic of socio-professional roads of young women migrating from small towns to Warsaw. The aim of this work is to show the impact of upbringing in a small town on the course of socio-professional roads after moving to Warsaw. This work includes both the analysis of the scientific literature available in this topic, public statistics, and my research, which I carried out for her needs. The theoretical background to the considerations was the relationship between structure and subjective agency as well as reflection in terms of Margaret Archer and social control.

Research questions related to how education in a small town influences the social and professional paths of young women migrating from small towns to Warsaw and the importance of social control in the lives of the respondents. In order to answer the research questions posed, a thoroughly structured interview was used, which was conducted with 14 women. An image of women emerging from the research, striving to set goals that came to Warsaw to get a university degree and thus be able to lead a life, develop and build new social networks. They have been shaped in a certain local community structure, the values of which they value very much, but they do not bind their future with their home town. At this point in their lives, they prefer a more dynamic environment in which they can constantly expand their qualifications and social networks. At the same time, my subjects confirm the findings that were presented in the chapter with the analysis of existing data. The literature of the subject shows that the majority of migrants are women who are most likely to change their place of residence between 20 and 24 years of age, i.e. in the age range in which my subjects moved out of the home. The analysis of the existing data also reveals the image of a small labor market in small towns or villages and the lack of education at the university level.

Keywords: socio-professional road, young women, social control, migration, subjective agency, small villages.

Corresponding author:

Paulina Patrycja Mirkowska

E-mail: mirkowska.paulina@wp.pl

Tel 783823691

Citation: Mirkowska, P. (2018). Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy. *Prace o Młodych*, 8/2018. Warszawa: SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny – Młodzi w Centrum Lab. ISSN: 2543-5213. Doi: 10.23809/5.

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział 1.....	6
Drogi społeczno-zawodowe kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy w ujęciu teoretycznym.....	6
1.1. Struktura, podmiotowe sprawstwo i refleksyjność.....	6
1.2. Kontrola społeczna	9
1.3. Struktura i sprawstwo młodych migrujących wewnątrz w Polsce kobiet	12
1.4. Podsumowanie i ustalenia do badań własnych.....	13
Rozdział 2.....	13
Migracje wewnętrzne kobiet w Polsce	13
2.1. Analizy danych zastanych jako niereaktywna technika badawcza.....	14
2.2. Źródła danych	15
2.3. Migracje wewnętrzne Polaków w odniesieniu do migracji międzynarodowych	16
2.4. Migracje wewnętrzne i dojazdy kobiet do Warszawy	19
2.5. Motywy (powody) migracji wewnętrznych w Polsce	22
2.6. Podsumowanie i wnioski	23
Rozdział 3.....	23
Metodyka badania własnego	23
3.1. Metoda	24
3.2. Technika i narzędzie	24
Rozdział 4.....	26
Drogi społeczno-zawodowe kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy w świetle wyników badań własnych	26
4.1. Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy.....	26
4.2. Kontrola społeczna – znajomi i rodzina	28
4.3. Kontekst jako zmienna wyjaśniająca	33
4.4. Studia przypadków	37
4.5. Podsumowania i wnioski do rozdziału.....	41
Podsumowanie.....	42
Literatura cytowana	46
Załącznik 1: Scenariusz badania	49
Załącznik 2: Książka kodowa.....	53

Wstęp

Praca dotyczy młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy. Migracja jest to proces zmiany miejsca zamieszkania ludności, który ma na celu osiedlenie się w nowym miejscu (Giddens, 2008, s.282). Celem ogólnym opracowania jest ukazanie oddziaływania wychowania w małej miejscowości na przebieg dróg społeczno-zawodowych po przeprowadzce do Warszawy.

Główne pytanie badawcze brzmi: Jak wychowanie w małej miejscowości oddziałuje na drogi społeczno-zawodowe młodych kobiety migrujących z małych miejscowości do Warszawy? Oprócz tego w tej pracy są jeszcze cztery szczegółowe pytania badawcze: (1) Jakie były dominujące czynniki motywujące do wyprowadzki z rodzinnej miejscowości?; (2) Jak odczuwana jest kontrola społeczna po przeprowadzce do Warszawy?; (3) Jak odczuwana jest kontrola społeczna, kiedy kobiety wracają do rodzinnej miejscowości na bardzo krótki okres czasu? (np. urlop, weekend); (4) Co dało migrującym wewnątrz kobietom wychowanie w małej miejscowości?

Główna hipoteza badawcza zakłada, że wychowanie w małej miejscowości jest czynnikiem motywującym do wyężonej pracy w zakresie edukacji. Oprócz tego założono cztery szczegółowe hipotezy badawcze: (1) Brak dostępu do wyższych uczelni był głównym czynnikiem, który wpłynął na przeprowadzkę do Warszawy; (2) Kontrola społeczna jest słabsza w Warszawie przez oddalenie od rodzinnej miejscowości; (3) Kontrola społeczna w trakcie odwiedzin i podczas bliskich kontaktów z rodziną i osobami z miejscowości pochodzenia jest na podobnym poziomie, jak wtedy, kiedy młode kobiety mieszkały na stałe w małej miejscowości; (4) Głównym atutem kobiet pochodzących z małych miejscowości jest silna motywacja do tego, aby nie były zmuszone do powrotu do rodzinnej miejscowości.

W rozdziale pierwszym opisano podstawy teoretyczne, na których oparte jest opracowanie. Odwołuję się w nim do koncepcji struktury społecznej i podmiotowego sprawstwa w oparciu o prace Margaret Archer, a także opisuję relację pomiędzy podmiotowym sprawstwem a strukturą (jednoczesna niezależność i zależność, dualizm struktury i sprawstwa). Przedstawiam również refleksyjność, która jest pośrednikiem pomiędzy pojedynczym aktorem- jego/jej sprawstwem a strukturą społeczną.

Rozdział drugi stanowi analizę danych zastanych dotyczących migracji ludności w Polsce, ze szczególnym zwróceniem uwagi na migracje wewnętrzne oraz udział kobiet w tym procesie. Rozdział ten pokazuje motywy migracji wewnętrznych w Polsce, skalę migracji wewnętrznych, z uwzględnieniem dojazdów do pracy (tzw. *commuting*). Migracje wewnętrzne Polaków przedstawiono na tle migracji międzynarodowych Polaków.

Tematem rozdziału trzeciego jest metodologia badania własnego. Przybliżam w nim dobór metody, techniki i sposób tworzenia narzędzia badawczego. Do przeprowadzenia badań własnych użyłam wywiadu indywidualnego całkowicie ustrukturyzowanego, który prowadziłam w oparciu o wcześniej przygotowany scenariusz wywiadu.

Rozdział czwarty stanowi opis wniosków z badań własnych. Pokazano w nim drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet, by znaleźć punkty wspólne je łączące. Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z badanymi pokazano tu jak widzą one świat, w którym żyją. Jak postrzegają swoich znajomych, rodzinę oraz swoją rodzinną miejscowość, z której wyjechały, a także siebie. W tym rozdziale opisane zostaną studia dwóch przypadków: pierwszy przypadek, kiedy badana nie miała oparcia w rodzinie przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe – rodzina była bardzo negatywnie nastawiona do tego pomysłu, drugi zaś, kiedy rodzina była bardzo pozytywnie nastawiona do wyjazdu badanej i wspierała ją w tym procesie.

Rozdział 1. Drogi społeczno-zawodowe kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy w ujęciu teoretycznym

Rozdział ten zawiera przedstawienie koncepcji Margaret Archer i jej wizji kształtowania się relacji pomiędzy strukturą, a podmiotowym sprawstwem. W drugiej części tego rozdziału przedstawię, czym jest kontrola społeczna i jakie są mechanizmy jej działania.

1.1. Struktura, podmiotowe sprawstwo i refleksyjność

Struktura w ujęciu Margaret Archer (Archer, 2013, w. XIX) jest kumulacją działań, które nastąpiły w przeszłości. Może ona wywierać wpływ na to, co dzieje się pomiędzy aktorami, a warunkami strukturalnymi w późniejszym czasie. Taki wpływ nie ma jednoznacznego kierunku tzn. może zarówno pomagać w osiągnięciu celów aktorów biorących udział w interakcji lub też wprost przeciwnie – utrudniać im zadanie. Archer jednak nie buduje tezy, że struktura posiada bezpośrednie zdolności determinowania zachowań. Chodzi tu raczej o wpływ pośredni, czyli taki, kiedy działające podmioty balansują pomiędzy układem kosztów i korzyści w celu zmiany, bądź też zachowania obecnego stanu. Podmiotowe sprawstwo jest to najprościej mówiąc, jednostkowa wolność działania.

Jakakolwiek zmiana w strukturze społecznej zachodzi dzięki sekwencji morfogenetycznej, która według Archer składa się z trzech głównych etapów, które następują po sobie, ale mogą również nachodzić na siebie w czasie:

1. Warunkowanie strukturalne.
2. Działanie (interakcja) – podczas tego etapu wpływy strukturalne ścierają się z działaniami aktorów (sprawstwo). Na skutek takiego działania, czyli ze strony struktury – utrzymanie stanu

obecnego, a ze strony sprawstwa - obalenie go, powstaje nowy układ strukturalny, który jest wypadkową przeciwstawnych dążeń uwarunkowań strukturalnych i sprawstwa.

3. Elaboracja strukturalna (Proces doskonalenia strukturalnego) - nie jest możliwe do przewidzenia, jaki wynik uzyskamy na końcu tego procesu. Dzieje się on bowiem przy udziale wielu grup, w wielu punktach jednocześnie. Dlatego możliwy jest scenariusz, w wyniku którego postulaty żadnego z interesantów tego procesu nie zostaną spełnione.

Powyzszą sekwencję obrazuje poniższa grafika:

Źródło: Archer, 1982, s. 468.

W koncepcji Archer widoczna jest sekwencyjność, każdy zamknięty cykl rozpoczyna nowy. Nie ma dwóch identycznych działań, ponieważ działania nowsze są warunkowane tym, co już kiedyś zostało zrobione.

Może się wydawać, że struktura i sprawczość to dwie zupełnie odmienne dziedziny, które zupełnie do siebie nie przystają. Wydawać mogłoby się, że badacze, zajmujący się strukturą społeczną rozważają wszystko na poziomie makro, zaś ci zajmujący się sprawstwem, na poziomie bardziej jednostkowym – mikro. Istnieją jednak interakcje, które sprawiają, że takie uogólnienie nie jest do końca trafne (Giddens, Sutton, 2014, s. 40).

Dualizm struktury i sprawstwa polega na ich pojęciowym rozdzieleniu. „W przypadku dualizmu istnieje ryzyko popełnienia błędu reifikacji czyli przypisania strukturze statusu konkretnego, zobiiektywizowanego i niezależnego bytu, co prowadziło by do zaprzeczenia podmiotowego współautorstwa relacji społecznych” (Domecka, 2016). Dla uniknięcia takiej sytuacji wprowadzono pojęcie „analitycznego dualizmu” „odkreślającego równorzędny i współzależny status struktury i sprawstwa przy ich jednoczesnym konceptualnym rozdzieleniu” (Domecka, 2016).

Według Margaret Archer należałoby stworzyć takie pojęcia, które pokazywały by jednoczesną współzależność i niezależność struktury i sprawstwa. Zdaniem Archer struktura

i sprawstwo są ze sobą powiązane, a więc oddziałują na siebie nawzajem. Jednocześnie mogą być one rozpatrywane, jako dwa oddzielne byty, które posiadają własne, ciągle rozwijające się siły sprawcze. Samo istnienie społeczeństwa zależy od ludzkich działań, a więc od sprawstwa. Struktura społeczna jest sama w sobie zmienna więc można powiedzieć, że jest konsekwencją działań nie tylko obecnych, ale również poprzednich pokoleń. Przy tym podmiot sprawczy jest niejako określany przez strukturę i działa w jej ramach (Domecka, 2016). „Strukturalizacja sama w sobie jest ciągle procesem, a nigdy produktem.” (Archer, 2010, s. 227).

Podmioty działania dzieli się na aktywne oraz pasywne. Na początek należy dokonać rozróżnienia na pierwotne podmioty działania oraz zbiorowe podmioty działania. Już od naszych narodzin jesteśmy usytuowani w konkretnych warunkach społeczno-kulturowych. Jesteśmy niejako przypisani do pewnej liczby dóbr i zasobów, więc od momentu narodzin mimowolnie stajemy się pierwotnym podmiotem działania. Nie możemy bowiem dokonać wyboru tego w jakim kraju chcielibyśmy się urodzić, nie wybieramy języka ojczystego.

„Pierwotne podmioty działania są zdefiniowane zatem jako zbiorowości posiadające takie same szanse życiowe [...] Pierwotne podmioty działania różnią się od zbiorowych podmiotów działania tym, że nie mają one prawa głosu w procesie przekształcania struktury i kultury. Nie wyrażają one interesów, ani nie organizują się po to, by zrealizować strategiczne cele, czy to w społeczeństwie, czy też sektorze instytucjonalnym.”(Archer, 2013, s. 263-265).

Warunki więc, w których dane podmioty uzyskują miano podmiotu zbiorowego nie są dla wszystkich uniwersalne.

„Zbiorowe podmioty działania działają wspólnie oraz wchodzą w interakcje z innymi podmiotami działania, i robią to strategicznie, a więc w sposób, którego nie można sprowadzić do sumy osobistych interesów jednostek. Aby móc mówić o strategicznym działaniu musimy założyć, że zbiorowe podmioty działania są „aktywne, nie „pasywne” (Hollis, 1977), co oznacza, iż są podmiotami społecznymi, które mają powody podejmowania działań nakierowanych na osiągnięcie konkretnych rezultatów, a nie przedmiotami, którym się coś przytrafia.” (Archer, 2013, s. 266).

Jednak nie możemy powiedzieć, że tylko zbiorowe podmioty działania są „aktywne”. Wynika to z tego, że sama „pasywność” podmiotu pierwotnego jest w pewien sposób działaniem ponieważ może sugerować zawieszenie, na rzecz zbiorowych podmiotów, sprawczych sił podmiotów pierwotnych dla interesów podmiotów zbiorowych.

Refleksyjność została przez M. Archer podzielona na cztery główne typy (Bukalska, 2015, s. 167):

1. **Refleksyjność komunikatywna** to taka, kiedy „jednostki prowadzą wewnętrzną konwersację w odniesieniu do „znaczących innych” ograniczając samodzielne stanowienie [...]”;

2. **Refleksyjność autonomiczna** „dotyczy indywidualistów, podejmujących decyzję w oparciu o własne przemyślenia, zorientowanych na cel [...]”;
3. **Metarefleksyjność** „polega na wchodzeniu na wyższy poziom rozważań, czyli analizowaniu samego procesu wewnętrznego dialogu [...]”;
4. **Rozbita refleksyjność**, dotyczy osób, „które w wyniku zerwania relacji rodzinnych nie dysponują wyjściową paletą sugestii, co do wyboru drogi życiowej”.

Refleksyjność w rozumieniu potocznym możemy potraktować, jako rozmyślanie o czymś, zastanawianie się nad jakimś problemem lub sytuacją. Równocześnie może też oznaczać zagłębienie w siebie, i zastanowienie się nad samym sobą. Zresztą sama łacińska etymologia tego słowa może nam na to wskazywać. Słowo „refleksja” może mieć trzy źródła: pierwsze od słowa *reflexio, -onis* (zwrócić wstecz, zwrócić do siebie), drugie od słowa *reflecto, -flexi* (odbijać, odzwierciedlać) lub też od *refluo, -fluxi* (płynąć wstecz)¹.

Nie oznacza to jednak, że postępowaniem człowieka kieruje tylko jeden typ refleksyjności. Mogą to być różne typy, z tym, że jeden z nich będzie dominujący. Można jednak określić, jakie czynniki wpłynęły na ukształtowanie się takiego właśnie typu u konkretnej osoby.

Archer nie tylko dokonuje podziału na poszczególne typy refleksyjności, ale również wprowadza zupełnie nowy element, jakim jest umieszczenie jej rodzajów na osi historycznej (w historii Europy). Pokazuje przy tym, jaki wpływ na kształtowanie się wewnętrznego dialogu mają, będące w procesie ciągłej zmiany, relacje pomiędzy strukturą społeczną i kulturą.

1.2. Kontrola społeczna

Kontrola społeczna to wszelkiego rodzaju mechanizmy, które uwalniają lub też wymuszają współdziałanie, pozwalające utrzymać porządek społeczny (Szacka, 2003, s. 159). Jeśli patrzymy na to pojęcie z tak szerokiej perspektywy, to pytanie o kontrolę społeczną jest w zasadzie pytaniem o mechanizmy, które regulują porządek społeczny.

Są to działania jednostek, które możemy nazwać normatywnie regulowanymi, czyli takimi, którym kształt został nadany przez wymagania, normy i wartości społeczne (Sztompka, 1967, s. 213). Ważnym elementem pojawiającym się przy takich rozważaniach jest słowo klucz „dewiacja” rozumiana na trzy sposoby: po pierwsze można patrzeć na nią z perspektywy charakterystyki całego społeczeństwa, po drugie, jako charakterystykę konkretnej jednostki, a po trzecie, jako „charakterystykę poszczególnego aktu zachowania”. Przy czym relacja, która zachodzi pomiędzy aktem zachowania, a normą społeczną jest dość jednoznaczna. Pewne zachowania albo są akceptowalne, czyli mieszczą się w określonych normach społecznych, lub nie. Norma społeczna to najprościej mówiąc zbiór zasad funkcjonowania jednostki w grupie

¹ Wszystkie tłumaczenia łacińskich słów pochodzą z: *Mały słownik łacińsko-polski*, Warszawa 2001 Wydawnictwo PWN

lub społeczeństwie. Jednostki uczą się ich w procesie socjalizacji. Możemy je podzielić na dwie kategorie: formalne i nieformalne. Formalne to takie, które zostały spisane i są sformalizowane w sensie prawnym, a na straży ich przestrzegania stoją instytucje społeczne. Nieformalne zawierają się w zwyczajach i obyczajach danej grupy i są egzekwowane przez naciski społeczne oraz opinie.

Słowo dewiacja, czyli niedostosowanie zachowania do określonej normy lub norm możemy również zastąpić słowem konformizm. Jeśli jednak zastosujemy taki zamiennik, to słowo dewiacja oznacza tu tylko i wyłącznie niedopasowanie zachowania do normy. Należy jednak uwzględnić w tych rozważaniach zmienne psychologiczne, bez których informacja o zachowaniu będzie niekompletna. Pierwszą z nich jest to czy jednostka zdaje sobie sprawę z istnienia określonej normy społecznej – naszą zmienną jest tu więc wiedza o istnieniu normy. Możemy tutaj wyróżnić dwa warianty: człowiek wie lub nie wie o istnieniu normy, z tego powodu zachowania takie możemy różnie oceniać. Najczęściej, jeśli jednostka nie zdaje sobie sprawy z istnienia takiej, jej zachowanie ma charakter zupełnie przypadkowy. Jeśli zaś wie o jej istnieniu wtedy musi podjąć decyzję czy się do niej zastosuje, czy też ją odrzuci. Kolejną zmienną jest to czy jednostka patrzy na normę w sposób oceniający czy też jest wobec niej obojętna. Przy czym jeśli rozpatrujemy ten drugi wariant to jest on bardzo zbliżony do sytuacji, w której jednostka danej normy po prostu nie zna. Norma może zostać zaakceptowana bądź też odrzucona przez jednostkę – to, jak zostanie ona przyjęta może zostać określone, jako rodzaj oceny i stanowi naszą trzecią zmienną. Baza oceny – jest czwartym czynnikiem. Chodzi to o to, na jakiej podstawie dany człowiek zdecydował o tym jaką ocenę dana norma dostanie. Kolejnym czynnikiem jest to jakie podłoże ma ocena (Sztompka, 1967, s. 217). Ważnym pojęciem jest tu tzw. konformizm rzeczywisty. Zachodzi on wtedy, kiedy dana jednostka postępuje zgodnie z jakąś normą dlatego, że uważa, że jest ona sprawiedliwa, słuszna oraz dobra dla niej i dla ogółu, a jej powstanie zostało usankcjonowane jakimiś czynnikami, które miały znaczący wpływ na grupę/społeczeństwo. Konformizm nie jest jednak pojęciem płaskim, jednowymiarowym. Możemy wyróżnić kilka jego odmian: pierwszą z nich jest legalizm, czyli kiedy norma jest akceptowana ze względu na swoją formę. Na przykład, kiedy konkretne zachowania są usankcjonowane prawnie, sama zresztą etymologia tego słowa może sugerować nam właśnie takie rozumienie. Dane zachowanie jest uważane za słuszne ponieważ uważamy, że dobre jest przestrzeganie prawa. Inną odmianę stanowi oportunizm. Mówimy o nim wtedy, kiedy norma jest przestrzegana pomimo tego, że uważamy ją za niesłuszną czy bezwartościową. Dużo zależy tutaj od sytuacji zewnętrznej, bowiem z reguły jest tak, że jednostka zachowuje się zgodnie z normą, kiedy dostrzega płynące z tego korzyści lub obawia się sankcji, kar, które będą płynęły z jej niedotrzymania. Łatwo zauważyć, że jest to sytuacja nietrwała ponieważ, kiedy tylko jednostka poczuje, że zniknęły naciski zewnętrzne, związane z daną normą, wówczas przestanie jej przestrzegać. Inną odmianą jest nonkonformizm, czyli kiedy człowiek nie respektuje danej normy ponieważ uważa ją za niesłuszną. Ostatnią z odmian jest kontraformizm. Zachodzi on wtedy, kiedy dana jednostka

odrzuca normę ponieważ należy ona do zbioru zasad, norm, których przestrzeganie leży u podstaw grupy, wobec której ta jednostka stoi w wyraźnej opozycji. Przykładem tutaj może być ateista, który dla zasady nie przestrzega zasad Dekalogu, ponieważ wierzący są dla niego negatywną grupą odniesienia. Oczywiście nie są to wszystkie warianty, a jedynie te, uznane za najbardziej istotne i najczęściej występujące (Sztompka, 1967, s. 219-220).

Należałoby tutaj jeszcze wspomnieć o marginesie tolerancji społecznej. Ten margines jest wyznaczany przez moment, w którym grupa/społeczeństwo na określone zachowania zaczyna reagować negatywnie. To jaki jest ten margines zależy oczywiście od wielu czynników. Pierwszym z nich jest to, jaką pozycję w społeczeństwie zajmuje dana jednostka. Drugim jest to wobec jakiego przedmiotu zachowania jest skierowane działanie niezgodne z normą, trzeci określa sytuację, czyli wszystkie czynniki zewnętrzne, które zaistniały w danej sytuacji. Czwarty dotyczy samego aktu zachowania, zaś piąty od tego jaka jest tzw. grupa egzekwująca. Na przykład: margines tolerancji rośnie wraz z wielkością grupy egzekwującej, świetnym przykładem są tutaj społeczności wielkich miast, gdzie ten margines jest zdecydowanie większy niż w małych miejscowościach (Sztompka, 1967, s. 223).

W znaczeniu potocznym kontrola kojarzy się raczej z rzeczami, które nie są dla człowieka zbyt przyjemne, jak na przykład kontrola drogowa, kiedy przerywa się nam podróż i wymaga od nas okazania odpowiednich dokumentów. Czasami kończy się to również udzieleniem nam kary pieniężnej w postaci mandatu za złamanie przepisów drogowych. Takie formy kontroli są dla nas najbardziej widoczne, ponieważ spotykamy się z nimi na co dzień i jesteśmy ich naoczni świadkami. Jednak nie one są najbardziej istotne dla utrzymania porządku społecznego i mechanizmów go tworzących oraz ich podtrzymywania.

I w tym miejscu przechodzimy już do jednego z filarów tworzących porządek społeczny, jakim jest proces instytucjonalizacji, na który składają się instytucje i instytucjonalizacja. Są to bardzo ważne elementy ponieważ instytucje kontrolują nasze działania, każą się nam zachowywać w określony sposób, narzucają to jak powinniśmy postępować i wręcz nakazują nam jaki powinniśmy obrać kierunek działania (Berger, Luckmann, 1983, s. 97).

Innym podstawowym filarem kontroli społecznej jest proces socjalizacji, ponieważ aby móc zastosować określone wzory najpierw należy je poznać. Nie możemy bowiem stosować w życiu społecznym zasad, których nie znamy, tak jak człowiek, który nie zna przepisów ruchu drogowego nie może prowadzić samochodu. Mechanizm ten działa najbardziej skutecznie wtedy, kiedy w jak największym stopniu te wzory, wartości itp., zostaną zinternalizowane, czyli w momencie kiedy te wartości narzucone z zewnątrz, zostaną uznane za własne. W takim wypadku ta kontrola społeczna zostaje wprowadzona do wnętrza człowieka i w taki sposób powstaje mechanizm kontroli wewnętrznej (Szacka, 2003, s. 160). Kiedy ten rodzaj kontroli zaczyna zawodzić wtedy pojawia się potrzeba wprowadzenia kontroli zewnętrznej, która dysponuje szerokim repertuarem nagród i kar.

Kontrola społeczna działa na wszelkich poziomach życia społecznego, niezależnie od zróżnicowania wszelkich różnic systemów kontrolnych. Jednak w różnych zbiorowościach różny będzie zakres czynności i zachowań podlegających kontroli społecznej. W niewielkich miejscowościach, ludzie znają się praktycznie na każdej płaszczyźnie i wielu wypadkach są to znajomości, które trwają od czasów przedszkolnych. W konsekwencji tego wszyscy wiedzą o sobie wszystko i całe życie człowieka podlega kontroli zbiorowości.

Zupełnie inna sytuacja jest w dużych miastach, w których znaczna część życia może zostać ukryta przed oczami innych ludzi, a więc przestaje podlegać kontroli społecznej. Sfery pracy i życia rodzinnego są w większości przypadków oddzielone więc nasi współpracownicy mogą wiedzieć jakimi jesteśmy pracownikami, ale już niekoniecznie jakim jesteśmy ojcem lub matką.

Możemy również rozróżnić kontrolę formalną i nieformalną. Kontrola nieformalna to wszystkie te powielane przez nas wzory zachowań itp., które niejako odziedziczyliśmy w czasie naszych kontaktów z innymi ludźmi bądź są też zwyczajowo przyjęte. Kontrola formalna to kodeksy, regulaminy poszczególnych organizacji i stowarzyszeń, a także wszystkie dokumenty i akty prawne wydane przez państwo. Jak łatwo można zauważyć, kontrola formalna jest zawsze działaniem zamierzonym zaś kontrola nieformalna może być zarówno działaniem zamierzonym, jak i niezamierzonym.

Sprawne funkcjonowanie kontroli społecznej zostało zachwiane przez rozwój nowoczesnych społeczeństw przemysłowych. Jedną z przyczyn jest postępująca atomizacja społeczeństwa, która prowadzi do osłabienia kontroli nieformalnej. W takiej sytuacji konieczne wręcz jest wzmocnienia kontroli formalnej sprawowanej przez aparat państwowy.

1.3. Struktura i sprawstwo młodych migrujących wewnątrz w Polsce kobiet

Młode kobiety, o których piszę, funkcjonowały w niedużych społecznościach lokalnych, czyli takich, gdzie struktura społeczno-przestrzenna, w której ludzie zamieszkujący dany obszar pozostają wobec siebie w społecznych interakcjach oraz zależnościach oraz potrafią zjednoczyć się dla wspólnego interesu lub posiadają wspólną tożsamość przestrzenną lub grupową, która jest elementem wspólnych więzi. Czasami do tych elementów dodaje się również zdolność do podejmowania wspólnych działań, tak aby rozwiązać nurtujące społeczność problemy (Starosta, 1995, s. 30-31). Jest to bardzo specyficzne, hermetyczne środowisko, w którym każdy zna każdego i niedopasowanie się do jakiś konkretnych zachowań skutkuje najczęściej ostracyzmem społecznym. Te kobiety musiały opuścić tę strukturę i podjąć aktywne działania, aby zmienić coś w swoim życiu.

Te dwie płaszczyzny nachodzą na siebie, ponieważ nie da się całkowicie zignorować wielu lat życia w danej społeczności, która kształtowała pewne zachowania, wpajała pewne wartości i normy. Zostały więc moje badane wyjęte z dobrze znanej rzeczywistości i włożone w kompletnie nową, z nowymi obyczajami, normami i wartościami. Nie oznacza to jednak, że

zupełnie odcięły się od tego życia. Często zdarza się, że funkcjonują równolegle w dwóch światach: świecie Warszawy i świecie swoich rodziców czy też sąsiadów.

1.4. Podsumowanie i ustalenia do badań własnych

Podsumowując rozdział teoretyczny, chciałabym podkreślić znaczenie struktury i podmiotowego sprawstwa w kontekście młodych migrujących kobiet. Środowisko, w którym się obracają jest pewnego rodzaju strukturą, zaś decyzja o wyprowadzce z rodzinnych miejscowości jest wypadkową wielu różnych czynników, które sprawiły, że moje badane podjęły sprawcze działanie. Można powiedzieć, że kobiety, z którymi rozmawiałam są pierwotnymi podmiotami działania, które na skutek różnych uwarunkowań środowiskowych podjęły decyzję o wyjeździe. Reagowały na otaczające ich sytuacje i doprowadziło je do tego punktu, w którym są. Wszystkie podejmując się przeprowadzki do nieznanego miejsca miały bardzo podobny start. Otrzymywały pomoc materialną od rodziców, oczywiście nie wszystkie w takim samym stopniu lecz wystarczającą, aby przy znalezieniu dodatkowej pracy móc się utrzymać w Warszawie. Pomoc finansowa ze strony rodziny to jednak nie wszystko, bardzo ważna jest determinacja i przekonanie o słuszności dokonanego wyboru, z tego punktu widzenia każda z nich miała jednakową szansę na rozpoczęcie nowego życia w mieście. Dodatkowo większość wsi i małych miasteczek posiada bardzo podobną charakterystykę: są to miejsca, gdzie najczęściej wszyscy mieszkańcy się znają, chodzą do tych samych szkół, niekiedy nawet od pokoleń, z reguły duża część rodziny z pokolenia dziadków moich badanych nadal zamieszkuje w tych miejscowościach, lub ich bardzo bliskiej okolicy.

Kontrola społeczna, o której pisałam w powyższym rozdziale jest również bardzo istotna głównie w kontekście wychowania w małej miejscowości. Społeczności lokalne są często bardzo hermetyczne, mają swoje normy i wartości, których wszyscy mieszkańcy społeczności lokalnej powinni przestrzegać, żeby nie spotkał ich ostracyzm społeczny. Przez wiele lat bycia poddawanych kontroli społecznej ciekawe jest to, czy po wyprowadzce z rodzinnej miejscowości ta kontrola nadal działa, czy może jest słabsza, a może działa selektywnie w odniesieniu do wybranych obszarów życia.

Rozdział 2. Migracje wewnętrzne kobiet w Polsce

Poniższy rozdział będzie przedstawiał analizę danych zastanych dotyczących migracji. Odnosił się będzie nie tylko do migrujących kobiet, ale również do zjawiska migracji, jako takiego, zarazem starając się przybliżyć dotychczasowe badania w tym zakresie. Ze względu na to, że migracje są związane z bardzo wieloma aspektami życia, ich oszacowanie bywa trudne. Trudności jeśli chodzi o dane statystyczne sprawia np. kwestia nie dopełniania obowiązku meldunkowego zarówno przez ludność migrującą wewnątrz jak i zewnątrz.

Najważniejszymi tematami poruszonymi w tym rozdziale będzie przedstawienie techniki analizy danych zastanych jako niereaktywnej techniki badawczej oraz ukazanie migracji wewnętrznych w perspektywie migracji międzynarodowych oraz osób dojeżdżających do Warszawy. Migracja to, najogólniej mówiąc, przenoszenie się ludności z jednego miejsca na drugie w celu osiedlenia się (Giddene, 2008, s. 282). Jest to jednak definicja bardzo niepełna, która nie obejmuje całości zjawisk związanych z ruchem migracyjnym. Bardziej odpowiednią jest tu definicja Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji IOM, która mówi, że migracją możemy nazwać wszelkie ruchy osób zarówno w granicach państwa, jak i te polegające na przekroczeniu granic międzypaństwowych. Ale także każdy przepływ osób niezależnie od czasu jego trwania, przebiegu i przyczyn. Możemy rozróżnić dwa główne typy migracji, które dzielą się potem wewnętrznie. W mojej pracy będę głównie posługiwała się pojęciem migracja wewnętrzna. Według definicji Głównego Urzędu Statystycznego są to: „przemieszczenia ludności w granicach państwa, czyli zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie.” (GUS, 2003, s. 22).

2.1. Analizy danych zastanych jako niereaktywna technika badawcza

Na początek należy wspomnieć, czym są dane zastane. Mówiąc prosto są to dane, które nie zostały wytworzone przez badacza, ale mogą zostać przez niego użyte. Można powiedzieć, że są to wszystkie dane, które kiedykolwiek zostały zebrane przez inne podmioty, ale mogą być przez badaczy wykorzystywane w ich pracy. Źródła danych zastanych w dzisiejszych czasach możemy podzielić na dwie główne kategorie: źródła tradycyjne i źródła cyfrowe. Do tych pierwszych zaliczają się zasoby archiwów, bibliotek, instytucji itp. Źródła cyfrowe to takie, gdzie informacje zostały zapisane na nośnikach cyfrowych, są na nich udostępniane oraz przechowywane.

Badanie niereaktywne zaś to takie, które nie wpływają na zachowania społeczne badanych. Takie badania opierają się najczęściej właśnie na badaniu danych zastanych. Taki materiał do badań można dzielić na kilka różnych sposobów: ze względu na ich charakter (dane ilościowe i jakościowe), ze względu na formę (dane opracowane i dane surowe), na sposób powstania (pierwotne i wtórne), na dynamikę (ciągła rejestracja zdarzeń, rejestracja w interwałach czasowych, rejestracja jednorazowa), poziom obiektywizmu (obiektywne i subiektywne) czy też na źródło pochodzenia (dane publiczne, dane prywatne). Przeciwnością danych niereaktywnych są dane wywołane, czyli takie, które powstały na skutek działań badacza w celu uzyskania informacji. Do tego typu danych możemy zliczyć na przykład takie, które powstały dzięki eksperymentowi (Boguszewski i Makowska, 2013, s.11).

Analiza danych zastanych może stanowić bardzo dobre tło do badań własnych. Dzięki niej możemy zarysować kontekst badanych przez nas zdarzeń, ludzi czy też sytuacji. Zaleca się, aby była ona pierwszym krokiem w przygotowaniach do podjęcia badań własnych. Może potem stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz.

W dzisiejszych czasach mamy, posiadamy niezliczoną ilość danych dlatego ważne jest żebyśmy potrafili krytycznie je ocenić z punktu widzenia ich przydatności i wiarygodności. Wiarygodność danych zależy od kilku czynników: po pierwsze od tego czy dana instytucja lub autor są jawni. Jeżeli posługujemy się wynikami badań opublikowanymi przez jakąś znaną, prestiżową instytucję możemy być pewni co do ich wiarygodności. Po drugie ważne jest to z jakiego rodzaju źródła korzystamy. Bardziej wiarygodne będą na przykład naukowe kwartalniki takie jak *Studia Socjologiczne* niż tygodniki popularnonaukowe. Po trzecie powtarzalność. Jeśli w wielu źródłach znajdujemy identyczne informacje może to świadczyć o ich wiarygodności. Trzeba mieć tutaj jednak na uwadze, że często w Internecie, niektóre informacje przeklejane są bez żadnej weryfikacji. Po czwarte jeśli widzimy, że jakaś kwestia jest szczegółowo opisana, a przy tym podane są odwołania do różnych publikacji i badań na ten temat możemy założyć, że takie dane są wiarygodne. Oczywiście każde źródło jest inne i trzeba je traktować w sposób indywidualny (Boguszewski i Makowska, 2013, s. 14).

Dane zastane możemy analizować na trzy sposoby: desk research, czyli poszukiwanie danych zarówno jakościowych, jak i ilościowych, które mogą okazać się przydatne z punktu widzenia tematu, którym się zajmujemy. Analiza treści polegająca na opracowaniu danych jakościowych i tworzeniu na ich podstawie zestawień czy też schematów, które mogą okazać się przydatne. Wtórna analiza treści, czyli taka, kiedy już istniejące dane statystyczne wykorzystujemy do tworzenia własnych analiz. Są to podstawowe metody jakie możemy wykorzystywać, oprócz nich istnieją również inne takie jak na przykład *case study* czy analiza historyczno porównawcza (Boguszewski i Makowska, 2013, s. 18-19).

2.2. Źródła danych

Źródła danych dzielą się na te pochodzące ze statystyki publicznej (GUS i inne urzędy administracji państwowej) oraz pochodzące z innych źródeł aniżeli statystyka publiczna. W analizie danych zastanych w mojej pracy opieram się na statystyce publicznej, badaniach prowadzonych przez CBOS, podstawowych publikacjach zakresu badań nad migracjami, ale także na danych wytworzonych i/lub obrobionych przez innych badaczy. Wszystkie artykuły bądź prace, do których się odnoszę zawsze odwołuję się do statystyki publicznej, wyciągając lub formułując na jej podstawie własne wnioski w odniesieniu do konkretnego tematu, o którym dany artykuł traktuje.

Tabela 1

Źródła danych zastanych wykorzystanych w opracowaniu

Autor/ Instytucja, która wytworzyła źródło	Tytuł źródła	Rok wydania
GUS	<i>Rocznik demograficzny</i>	2008
GUS	<i>Dzieci w Polsce w 2014. Charakterystyka demograficzna</i>	2015
GUS	<i>Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004 – 2015</i>	2016
GUS	<i>Migracje wewnętrzne. Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2011</i>	2014
GUS	<i>Prognoza Ludności na lata 2014-2050</i>	2003
CBOS	Komunikat z badań: <i>Mobilność i preferencje migracyjne Polaków</i>	2010
Praszałowicz Dorota	<i>Polskie studia na temat migracji kobiet: wybrane perspektywy teoretyczne i wyniki badań [w:] Socjologia ogólna: wybrane problemy</i>	2008
Praszałowicz Dorota	Teoretyczne koncepcje procesów migracji [w:] <i>Przegląd Polonijny nr 4</i>	2002
Przygalińska Monika	<i>Terytorialne zróżnicowanie migracji wewnętrznych w Polsce w latach 1999-2004</i>	
Sasin Marek	Główne determinanty migracji stałych w Polsce w latach 2003-2008 [w:] <i>Folia Oeconomica</i> , t. 253	2011
Anacka Marta	<i>Migracje wewnętrzne a migracje zagraniczne. Przypadek Polski okresu transformacji. Autoreferat rozprawy doktorskiej.</i>	2014
Anacka Marta	<i>Migracje wewnętrzne w Polsce [w:] Transformacje. Przewodnik po zmianach społeczno-ekonomicznych w Polsce</i>	2016
Grabowska-Lusińska Izabela, Okólski Marek	<i>Emigracja ostatnia?</i>	2009
Kałuża-Kopias Dorota	<i>Migracje wewnętrzne w Łodzi na tle wybranych, największych miast w Polsce</i>	2010

Źródło: zestawienie własne.

2.3. Migracje wewnętrzne Polaków w odniesieniu do migracji międzynarodowych

Dane demograficzne z lat 2004-2015 wyraźnie pokazują, że Polska jest krajem emigracji netto (jest to różnica między całkowitą liczbą osób, które przybyły do danego kraju, a całkowitą liczbą osób, które wyjechały wymiennie nazywana saldem migracji), a przy tym odpływ ludności zdecydowanie przewyższa jej napływ. Według szacunków w roku 2015 poza granicami Polski przebywało czasowo około 2500 tys. Polaków, czyli o około 3 % więcej niż w

roku poprzedzającym z czego zdecydowana większość bo około 1900 tys. przebywała w krajach Unii Europejskiej.

W roku 2015 odnotowano wzrost liczby wyjazdów głównie do dwóch krajów (obydwa znajdowały się wtedy w Unii Europejskiej), a mianowicie do Wielkiej Brytanii oraz Niemiec. Jeśli chodzi o Niemcy to liczba mieszkańców Polski w stosunku do roku 2014 wzrosła o około 7%, zaś jeśli chodzi o Wielką Brytanię liczba ta, w stosunku do tego samego roku wzrosła o około 5%. (GUS, 2016 s. 2). Jednocześnie następuje wzrost liczby Polaków przebywających w krajach europejskich, ale znajdujących się poza Unią Europejską, jak na przykład Norwegia. Warto również zaznaczyć, że odnotowujemy spadek liczby wyjazdów, do krajów, które mają wysoką stopę bezrobocia, takich jak na przykład Grecja czy Hiszpania i nadal odczuwają skutki globalnego kryzysu gospodarczego lat 2007-2012.

Tabela 2

Korzyści i koszty emigracji

KORZYŚCI	KOSZTY
Wzrost dochodów gospodarstw domowych	Zaburzenie struktury demograficznej
Poprawa sytuacji na rynku pracy	Zagrożenie dla wypłacalności systemu emerytalnego
Wzrost wpływów z transferów zagranicznych	Utrata dobrze wykształconej, mobilnej siły roboczej
Nowe umiejętności i kwalifikacje emigrantów	Wydatki poniesione na edukację emigrantów
Inwestowanie w kraju zarobionych oszczędności	Trudności z zatrudnianiem fachowców

Źródło: Migracje zarobkowe Polaków do krajów UE, INFOS, Biuro Analiz Sejmowych, październik 2006 r.

Według danych BAEL, czyli Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności u około 80% przypadków powodem wyjazdu zagranicznego była chęć podjęcia pracy zarobkowej. Jak widać w powyższej tabeli zagraniczne migracje mają zarówno swoje dobre jak i złe strony. Dużo zależy tutaj od tego czy ludzie, którzy wyjeżdżają decydują się na migracje czasowe czy też na stałą emigrację poza granice kraju.

Tabela 3

Szacunek liczby emigracji z Polski na pobyt czasowy w latach 2004-2015 (dane dotyczą osób przebywających czasowo za granicą w latach 2004-2006 – powyżej 2 miesięcy, po 2006 r. powyżej 3 miesięcy)

MIEJSCE POBYTU	UDZIAŁ PROCENTOWY EMIGRANTÓW W OGÓLNEJ LICZBIE LUDNOŚCI POLSKI*											
	(kursywą podano dane w milionach)											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	0,30%	0,40%	0,50%	0,60%	0,60%	0,60%	0,50%	0,50%	0,60%	0,60%	0,60%	0,60%
	<i>1,00</i>	<i>1,45</i>	<i>1,95</i>	<i>2,27</i>	<i>2,21</i>	<i>2,10</i>	<i>2,00</i>	<i>2,01</i>	<i>2,13</i>	<i>2,20</i>	<i>2,32</i>	<i>2,40</i>
Europa	0,20%	0,31%	0,40%	0,50%	0,49%	0,46%	0,44%	0,46%	0,40%	0,49%	0,50%	0,54%
	<i>0,77</i>	<i>1,20</i>	<i>1,61</i>	<i>1,93</i>	<i>1,89</i>	<i>1,77</i>	<i>1,69</i>	<i>1,75</i>	<i>1,82</i>	<i>1,89</i>	<i>2,01</i>	<i>2,10</i>
UE – 27 krajów (do 2006 – 25)	0,18%	0,30%	0,40%	0,48%	0,47%	0,43%	0,42%	0,43%	0,40%	0,46%	0,50%	0,52%
	<i>0,08</i>	<i>1,17</i>	<i>1,55</i>	<i>1,86</i>	<i>1,82</i>	<i>1,69</i>	<i>1,61</i>	<i>1,67</i>	<i>1,72</i>	<i>1,79</i>	<i>1,90</i>	<i>1,98</i>
Kraje spoza UE	0,05%	0,07%	0,15%	0,17%	0,17%	0,19%	0,20%	0,22%	0,25%	0,26%	0,29%	0,30%
	<i>0,02</i>	<i>0,03</i>	<i>0,06</i>	<i>0,06</i>	<i>0,07</i>	<i>0,08</i>	<i>0,08</i>	<i>0,09</i>	<i>0,01</i>	<i>0,10</i>	<i>0,11</i>	<i>0,12</i>

Źródło: Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004 – 2015, GUS, wrzesień 2016.

*liczba ludności przyjęta w zaokrągleniu do 38 mln

Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym częściej wybierają migracje zagraniczne. W przypadku migracji poza granice kraju zamieszkiwanie na wsi do wyjazdu z rodzinnej miejscowości popycha, zaś jeśli chodzi o migracje wewnętrzne, stanowi czynnik przyciągający (Grabowska, Lusińska i Okólski, 2009).

Przy tym wszystkim warto jednak pamiętać, że wielkości dotyczące migracji przytaczane przez GUS są szacunkowe, wynika to w dużej mierze z różnych systemów monitorowania przepływu migrantów w poszczególnych krajach. Bardzo często, jeśli dostajemy dane z rzędu danego kraju, to obejmują one również osoby, które już na stałe zamieszkują w danym kraju. Poza tym w różnych krajach różne jest kryterium czasowe zaliczenia kogoś do grona imigrantów, w wielu wypadkach jest to na przykład kryterium jednego roku. Takie kraje najczęściej nie prowadzą lub też nie publikują statystyk krótkookresowych. Część osób przebywających za granicą posiada również podwójne obywatelstwo, dlatego też nie są uwzględniani w statystyce jako obywatele Polscy.

Głównym problemem jeśli chodzi o policzenie liczby emigrantów z Polski jest to, że system rejestracji zarówno osób wyjeżdżających jak i przyjeżdżających do Polski jest monitorowany i rejestrowany poprzez numer PESEL (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności). Migrant jest tam traktowany jako osoba, która przyjechała zza granicy, i została zarejestrowana, jako stały rezydent w dowolnej jednostce administracyjnej. Lub też osoba, która wyjechała z Polski na stałe z zamiarem osiedlenia się.

Udział kobiet w przepływie migracji szacuje się na około 49-50%. Obraz tej sytuacji przedstawia poniższa tabela:

Tabela 4

Emigracja z Polski (12 miesięcy i dłużej) dane na podstawie szacunków GUS

Rok	Szacowana liczba emigrantów (w tys.)	Liczba zarejestrowanych emigrantów (w tys.)	Szacowany udział obywateli Polski w liczbie migrantów w UE (%)	Udział kobiet w liczbie migrantów (%)
2009	229,3	18,6	78	50
2010	218,1	17,4	78	50
2011	265,8	19,9	81	50
2012	275,6	21,2	75	50

Źródło: Recent Trends in International Migration in Poland The 2013 SOPEMI Report.

W 2012 roku najliczniejszą grupę imigrantów zagranicznych stanowiły osoby w wieku pomiędzy 25-29 lat oraz 30-34 lata. Średni wiek imigranta wynosił 32,7 lat przy czym był bardzo zbliżony zarówno dla kobiet jak i dla mężczyzn (odpowiednio 32,9 oraz 32,5). Nie istnieje dokładne oszacowanie odpływów ludności z Polski do poszczególnych krajów. Można tylko powiedzieć, że 69 % osób wyjechało do krajów UE – z czego zdecydowana większość bo aż 97% wybrała kraje UE 15. (Kaczmarczyk, 2015 s. 19-21)

2.4. Migracje wewnętrzne i dojazdy kobiet do Warszawy

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, tylko niektóre regiony Polski są postrzegane jako atrakcyjne dla imigrantów wewnętrznych. Jedynie pięć województw (mazowieckie, małopolskie, wielkopolskie, pomorskie i dolnośląskie) charakteryzuje się dodatnim saldem migracji co w praktyce oznacza, że więcej osób się w nich osiedla, niż je opuszcza (GUS, 2008, s. 343).

Największy odsetek migracji możemy zaobserwować od dłuższego czasu z miasta do miasta. Liczba osób, które przenoszą się ze wsi do miasta jest obecnie znacznie niższa niż liczba osób przenoszących się z miasta na wieś. Obserwujemy tutaj mniej więcej od roku 2000

odwrócenie trendu – saldo migracji² na pobyt stały dla miast staje się ujemne (GUS, 2014). Warto jednak zauważyć, że taka zależność występuje w migracjach wewnątrzwojewódzkich i są to głównie migracje z dużych aglomeracji na tereny wiejskie, które straciły swój typowo rolniczy charakter, znajdujące się w ich pobliżu. Obserwuje się ciągle narastającą liczbę takich migracji, zwłaszcza wśród zamożniejszej części mieszkańców dużych miast (Kałuża i Kopias 2010, s. 209). Stanowią one około 75 % wszystkich migracji wewnętrznych, oznacza to, że ludzie przemieszczają się na niewielkie odległości bardzo często pomiędzy sąsiednimi powiatami albo gminami w granicach jednego województwa (Sasin 2011, s. 253). Można jednak zauważyć, że zależność ta nie występuje jeśli popatrzymy na migracje międzywojewódzkie. Jeśli więc potraktujemy te dwa rodzaje migracji osobno, możemy zauważyć znaczne różnice w kierunkach migracji, będą jeszcze do tego wracała kilkakrotnie w dalszej części mojej pracy.

Dwie trzecie osób, które zmieniły miejsce swojego pobytu (67%) nie oddaliło się na odległość większą niż 50 km od miejsca swojego pierwotnego zamieszkania. Tylko 10 % wyprowadziło się na odległość większą niż 100 km.

Pośród ludności mieszkającej w mieście największy odsetek ludności przybytej zanotowano w województwie mazowieckim (10%), w znacznej mierze przyczynia się do tego dodatnie saldo migracyjne dla Warszawy. Miasto stołeczne Warszawa stanowi atrakcyjne miejsce do pracy i zamieszkania, więc przyjeżdżają do niej ludzie praktycznie z całego kraju, stąd też województwo mazowieckie ma najniższy stopień migracji wewnątrzwojewódzkich (70,7 %) (GUS 2014, s. 35-36). Równocześnie województwo mazowieckie notuje jeden z największych odpływów ludności jest to między innymi wynik tego, że duża grupa osób po ukończeniu studiów wraca do miejscowości swojego pochodzenia.

Przewaga osób z wyższym wykształceniem wśród migrantów wewnętrznych w stosunku do ogółu społeczeństwa jest ponad dwukrotna (28,2% vs. 14,0%) (Anacka, 2014, s. 3). Dla takich osób możliwość awansu i praca zgodna z wykształceniem są bardzo ważnym czynnikiem decyzyjnym. Można założyć, że osoby posiadające wyższe wykształcenie mają większą tendencję do zmiany miejsca zamieszkania ponieważ wiąże się ono z większymi możliwościami w kwestii znalezienia pracy w nowym miejscu zamieszkania.

Najwięcej osób migrujących do miast znajduje się w przedziale wiekowym 20-29 lat i może to wynikać z kilku powodów. Duże miasta są zazwyczaj ważnymi ośrodkami akademickimi i aby zdobywać dalsze wykształcenie młodzi ludzie są do nich „ściągani”. Bardzo często prowadzi to do osiedlenia się na stałe w tym mieście, ponieważ młodzi ludzie w naturalny sposób zostają „przywiązani” do takiego miejsca np. poznając w nim swojego

²Według definicji Głównego Urzędu Statystycznego saldo migracji to przyrost/ubytek ludności danej jednostki administracyjnej/kraju na skutek migracji przypadający na 1000 mieszkańców tej jednostki/kraju (wg stanu na połowę badanego okresu). (<http://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2259,pojcie.html> data dostępu: 18.01.2017r.godz. 14.30)

partnera czy znajdując tam pracę. Często przeprowadzka związana jest właśnie ze zmianą stanu cywilnego, kiedy to młodzi ludzie chcą uniezależnić się od rodziców poprzez wyprowadzkę z domu. Miasta oferują dużo szerszy dostęp do sektora usług, który jest tam dużo lepiej rozwinięty. Aglomeracje miejskie oferują lepsze warunki kariery i rozwoju zawodowego (Kałuża i Kopias, 2010, s. 207).

Prawie 76% ludności, która migrowała w latach 2002-2011 była w wieku produkcyjnym, zaś 19% w wieku przedprodukcyjnym (GUS, 2011, s. 44).

Jeśli popatrzymy na wyniki badań, to widać wyraźnie, że w strumieniach migracji wewnętrznych w Polsce dominują kobiety. Najbardziej jest to widoczne na przykładzie dużych miast, gdzie współczynnik feminizacji, czyli liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn np. dla Warszawy na rok 2008 wynosił 124 (Kałuża i Kopias, s. 210). Przy czym warto zaznaczyć, że współczynnik feminizacji dla Polski wynosi 107 (GUS, 2015, s. 1).

Tabela 5

Migracje wewnętrzne w latach 2002-2011 według kierunków

Obecne miejsce zamieszkania	Poprzednie miejsce zamieszkania		
	ogółem	miasta	wieś
	W tysiącach		
ogółem	3 460,5	1 991,4	1 469,1
miasta	1 767,9	1 100,4	667,5
wieś	1 692,6	891,0	801,6
ogółem	100,0%	57,5%	42,5%
miasta	51,1%	31,8%	19,3%
wieś	48,90%	25,70%	23,20%

Źródło: GUS, Migracje wewnętrzne ludności 2014.

Z badań przeprowadzonych przez CBOS wynika, że ponad połowa pytanym osób jest gotowa dojeżdżać do pracy do innej miejscowości, ale tylko jedna czwarta pytanym zdecydowałaby się na przeprowadzkę (CBOS, 2010, s. 6).

Przy tej okazji warto również wspomnieć o barierach migracyjnych, czyli czynnikach, które sprawiają, że ludzie nie są mobilni. Warto o nich pamiętać ponieważ pozwalają one lepiej zrozumieć zjawisko migracji. Chociaż skala nie mobilności w Polsce stopniowo spada, w 2002 r. odsetek osób deklarujących zamieszkanie cały czas w jednym miejscu wynosił ponad 59 % zaś w 2011 r. spadł do 56% (Anacka, 2016, s. 21). Jednak osoby takie równie często jak pozostali badani deklarują, że zmieniliby miejsce zamieszkania gdyby mieli ku temu możliwości. Jednym z najważniejszych czynników, które determinują pozostanie w tym samym

miejscu jest sytuacja materialna (CBOS, 2010, s. 2). Zależność ta pomiędzy mobilnością, a sytuacją materialną może iść w różnych kierunkach. Osoby, które są bardziej mobilne mogą przemieszczać się do miejscowości, które oferują im lepsze warunki nie tylko płacowe ale też mieszkaniowe itp. Patrząc na to z drugiej strony osoby, które mają wyższe dochody są w mniejszym stopniu ograniczane przez koszty życia/najmu mieszkania itp.

Według badań aż dla 39 % badanych największą barierą są zbyt wysokie koszty zakupu/budowy własnego domu lub mieszkania. Na drugim miejscu niemal z taką samą liczbą odpowiedzi plasuje się potrzeba mieszkania/przebywania blisko rodziny (35%). Na kolejnych miejscach wskazywano obawę przed znalezieniem pracy w nowym miejscu (21%) oraz zbyt wysokie koszty utrzymania w miejscowości, która wydaje się bardziej atrakcyjna do zamieszkania (16%) (CBOS, 2010, s. 10).

2.5. Motywy (powody) migracji wewnętrznych w Polsce

Migracje są zjawiskiem bardzo złożonym, dlatego też zazwyczaj nie ma tylko jednej przyczyny, przez którą ludzie zdecydowaliby się na zmianę miejsca zamieszkania. Zazwyczaj jest to kilka nakładających się na siebie powodów. Jeśli jednak chcielibyśmy wyróżnić jedną główną przyczynę migracji najczęściej wymienianym (44% respondentów) powodem jest chęć usamodzielnienia się, rozumianego najczęściej jako wyprowadzka z domu, i/lub założenie własnej rodziny. Drugim najczęściej wymienianym powodem są względy mieszkaniowe (31%), na kolejnych pozycjach znajdują się kolejno wzgląd na pracę (28%), bliskość rodziny (24%)³, (CBOS 2010, s. 6).

Bardzo podobnie kształtują się dane podawane przez Główny Urząd Statystyczny. Tam za najczęstszą przyczynę migracji wewnętrznych badani podawali sprawy rodzinne (46 %). Jako dwie główne składowe tej grupy przyczyn podawano założenie rodziny (23%) oraz potrzebę towarzyszenia rodzinie, która zmienia miejsce zamieszkania (14%). Grupą przyczyn, która uplasowała się na drugim miejscu są względy mieszkaniowe, wskazało je ponad 29% badanych, co warto zauważyć były one wskazywane częściej przez respondentów, których dotyczyły migracje wewnątrzwojewódzkie (migracje do dużych miast, stolic województw), a rzadziej w perspektywie migracji międzywojewódzkich. Najczęściej wymienianą w tej grupie przyczyną zmiany miejsca zamieszkania było wskazanie, że respondent znalazł bardziej atrakcyjną okolicę do budowy/kupna domu/mieszkania (13%). Odwrotna sytuacja niż ta, w której respondenci podawali względy mieszkaniowe jako główny powód, występuje w kwestii migracji z powodu pracy. W tym wypadku to migracje międzywojewódzkie miały wyższy odsetek ludzi podających taką przyczynę przeprowadzki (22%), a jeśli chodzi o migracje wewnątrzwojewódzkie to pracę wskazało tylko niewiele ponad 6% pytanych. Prawie 5% pytanych, jako przyczynę zmiany miejsca zamieszkania, wskazało edukację. Występuje tu taka

³ Procenty nie sumują się do 100, respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

sama zależność jak przy migracjach związanych z pracą, czyli odsetek osób, które migrowały w związku z edukacją dla migracji międzywojewódzkich jest wyższy (13%) niż dla migracji wewnątrzwojewódzkich (2,6 %)⁴ (GUS, 2014, s. 43-44).

2.6. Podsumowanie i wnioski

Polacy charakteryzują się niezbyt dużą mobilnością wewnętrzną. Znakomita większość, bo aż 65 % mieszka przez całe życie w miejscowości, z której pochodzi lub takich w których się wychowywała i spędziła tam praktycznie całe swoje życie (CBOS, 2010, s. 1) lub 56% (GUS, 2011, s. 20).

Zdecydowana większość z tych, którzy zdecydowali się na przeprowadzkę pozostała w granicach jednego województwa (przemieszczenia głównie nie dalej niż na odległość 50 km od poprzedniego miejsca zamieszkania).

Jako najczęstszą przyczynę migracji podawane są względy mieszkaniowe (chęć wyprowadzki od rodziców, założenie rodziny, brak warunków mieszkaniowych lub możliwości zakupu mieszkania/domu w pierwotnym miejscu zamieszkania).

Spada atrakcyjność małych i średnich miast, rośnie natomiast wsi (migracje odwrotne, tzw. ucieczki z dużych miast) lub dużych aglomeracji miejskich. Ludzie nie chcą mieszkać w małych miasteczkach. Zaczyna powoli stanowić to duży problem dla tych właśnie małych i średnich miasteczek, ponieważ ich mieszkańcy częściej niż mieszkańcy dużych aglomeracji deklarują chęć wyjazdu z nich. Dzieje się tak ponieważ z jednej strony nie oferują one tak jak duże miasta ani dużego wyboru ofert pracy, ani możliwości poszerzania swoich kwalifikacji, a w wielu wypadkach ludzie w nich mieszkający nie mają nawet żadnej rozrywki (np. kino, teatr, pub). Z drugiej strony są to już miejsca, gdzie jest większe natężenie ruchu drogowego, większa ilość ludzi, nie ma więc typowego na wsi spokoju.

Rozdział 3. Metodyka badania własnego

W tym opracowaniu zajmuję się tematem migracji młodych kobiet z małych miejscowości do Warszawy. Każda praca naukowa powinna mieć jasno określony cel. Celem tej pracy jest pogłębienie wiedzy z danego obszaru, którym autor obecnie się zajmuje. Może to być wiedza dotycząca zjawisk, osób lub procesów, które są przedmiotem badania. Definicja celu mówi, że jest on używany *jako określenie tego co zamierza badacz, co pragnie osiągnąć w swoim oddziaływaniu* (Zaczyński, 1974, s. 8). W dalszej części można przeczytać, że *wynikiem badania naukowego jest określony obraz rzeczywistości. Obraz ten ma być wiernym, adekwatnym odzwierciedleniem, obiektywnie istniejących, niezależnych od podmiotu*

⁴ Pozostałe odpowiedzi to: w związku z nauką, studiami (6%), ze względu na korzystniejszą lokalizację (5%), ze względu na bardziej sprzyjające środowisko (5%), w związku z przesiedleniem, repatriacją (1%), inne względy rodzinne (1%), inne powody (2%) (CBOS, 2010, s. 6).

poznającego rzeczy i zdarzeń (Zaczyński, 1974, s. 8). Wychodząc od takiej definicji łatwo zauważyć, że aby uzyskać wyniki o jakich mówi W. Zaczyński, należy trzymać się określonych metod, technik oraz sposobów budowania narzędzi, które na przykład umożliwiają zestawianie ze sobą poszczególnych badań, co daje możliwość porównywania ich między sobą.

Warto również wspomnieć, że cele pracy możemy podzielić na trzy kategorie: Cele poznawcze, czyli takie, które związane są z opisywaniem, wyjaśnianiem czy też próbą przewidywania zdarzeń; Cele teoretyczne, które skupione są na próbie stworzenia teoretycznego modelu badanego obiektu, zjawiska ect., rozwijaniu czy też ubogacaniu już istniejących teorii lub wprost przeciwnie – na próbie ich obalenia; Cele praktyczne, czyli takie, które związane są z realizacją jakiś zadań praktycznych.

Celem teoretycznym mojej pracy jest pokazanie jak układają się drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy pod kątem ich obecnego życia, jak również odczuć związanych ze wszystkim co pozostawiły wyjeżdżając ze swojej rodzinnej miejscowości.

3.1. Metoda

Uwzględniając uwagi zawarte we wstępie, warto wspomnieć tutaj, czym są metody badawcze. Według definicji są to „*typowe i powtarzalne sposoby zbierania, opracowywania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskiwania maksymalnie uzasadnionych odpowiedzi na stawiane [...] pytania*” (Nowak, 1970, s.22). Nie jest to jednak jedyna definicja dotycząca metod badawczych. Dlatego warto również przytoczyć inne definicje tego zagadnienia do porównania i tak na przykład jeden z badaczy uznaje, że jest to „*system założeń i reguł pozwalających na uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do którego się świadomie zmierza*” (Sztumski, 1984, s. 46).

Jak łatwo można zauważyć, sformułowania te są w swoim ogólnym założeniu podobne do siebie ponieważ w obydwu chodzi o uzyskanie odpowiedzi na zadane pytania czy też, inaczej mówiąc, na osiągnięciu założonego celu badania.

Metody badawcze, jakie możemy użyć do pracy naukowej, dzielą się na dwie główne grupy: metody do badań ilościowych, oraz metody do badań jakościowych. Ogólnie mówiąc, metod ilościowych używamy, kiedy chcemy uzyskać odpowiedź na pytanie *ile?*, zaś metod jakościowych, kiedy chcemy uzyskać odpowiedzi na pytania otwarte, m.in. *jak? dlaczego? w jakim celu?*

3.2. Technika i narzędzie

Techniki badawcze definiowane są jako „*czynności praktyczne, regulowane starannie wypracowanymi dyrektywami, pozwalającymi na uzyskanie optymalnie sprawdzalnych informacji, opinii, faktów*” (Bauman i Pchil, 2001, s. 85).

Do swoich badań wykorzystałam metodę jakościową IDI, a jako technikę badawczą wywiad pogłębiony całkowicie ustrukturyzowany. Technikę IDI uznałam za najbardziej odpowiednią do przeprowadzenia mojego badania, ponieważ zależało mi na uzyskaniu odpowiedzi na konkretne pytania, przy zminimalizowaniu wpływu ankietera na treść i jakość odpowiedzi. Innymi słowy, wywiad przy użyciu tej metody jest obiektywny w tym sensie, że gdyby inna osoba zadawała te same pytania, uzyskała by zbliżone odpowiedzi. Poza tym technika ta umożliwia uzyskanie w miarę dokładnych odpowiedzi, jednocześnie pozostawiając badaczowi przestrzeń na dopytanie respondenta o kwestie, które na przykład nie zostały dokładnie przez niego opisane lub też budzą wątpliwości badacza. Kolejną zaletą zastosowania takiej techniki jest to, że może towarzyszyć jej obserwacja, oraz możliwość kontroli sytuacji, w której odbywa się wywiad.

Narzędzie, które wykorzystałam do przeprowadzenia moich badań, składa się z pytań otwartych podzielonych na sekcje, z czego każda z nich poprzedzona jest krótkim wstępem wprowadzającym badanego w to, czego będą dotyczyły następujące po niej pytania.

Tabela poniżej przedstawia profile społeczno-demograficzne badanych.

Tabela 6

Charakterystyki społeczno-demograficzne badanych

Kod wywiadu	Data urodzenia	Miejsce pochodzenia	Data wyprowadzki z rodzinnej miejscowości	Data wyprowadzenia się do Warszawy	Wykształcenie	Obecne miejsce pracy
W1	1988	Małe miasto (18 tys. mieszkańców)	2007	2007	Wyższe magisterskie	Asystentka sędziego, kurator społeczny
W2	1988	Małe miasto (18 tys. mieszkańców)	2011	2011	Wyższe magisterskie	Asystentka sędziego
W3	1988	wieś	2007	2007	Wyższe magisterskie	Asystentka biura/Recepcjonistka
W4	1993	wieś	2012	2012	Wyższe licencjackie	Własna działalność gospodarcza
W5	1989	wieś	2009	2009	Wyższe licencjackie	Kosmetolog, wizażysta
W6	1987	wieś	2011	2013	Wyższe magisterskie	Asystentka Marketingu
W7	1993	wieś	2013	2013	średnie	Kierownik sklepu z artykułami fryzjerskimi
W8	1993	wieś	2012	2012	Wyższe licencjackie	Brak informacji
W9	1989	Małe miasto (10 tys. mieszkańców)	2008	2008	Wyższe magisterskie	Kierownik ds. Kluczowych Klientów w firmie farmaceutycznej

W10	1988	wieś	2007	2007	Wyższe magisterskie	Protokolant w sądzie
W11	1988	wieś	2010	2010	Zasadnicze zawodowe	Fryzjer
W12	1987	wieś	2006	2006	Wyższe magisterskie	Brak informacji
W13	1988	Małe miasto (15 tys. mieszkańców)	2007	2007	Wyższe magisterskie	Doktorant na UW, korepetycje prywatne
W14	1993	wieś	2012	2012	Wyższe magisterskie	Specjalista ds. Marketingu i Administracji

Źródło: zestawienie własne.

Rozdział 4. Drogi społeczno-zawodowe kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy w świetle wyników badań własnych

Celem tego rozdziału jest próba pokazania świata oczami badanych. W tym rozdziale dokonam próby odpowiedzenia na postawione pytania badawcze oraz potwierdzenia lub też obalenia wyżej wspomnianych hipotez. Wykorzystane zostaną dane zebrane w 14 wywiadach pogłębionych całkowicie ustrukturyzowanych z respondentkami odpowiadającymi określonemu profilowi, który wcześniej opisywałam już w rozdziale trzecim dotyczącym metodologii badania.

Analiza tej części mojego opracowania została przeprowadzona w dwojaki sposób. Pierwszym z nich jest analiza w poprzek, czyli zestawienie ze sobą wszystkich wywiadów po uprzednim ich zakodowaniu i zestawianie ich ze sobą pod kątem konkretnych kodów. Drugim sposobem jest studium dwóch antagonistycznych przypadków badanych – przeciwstawnych do siebie pod względem nastawienia rodziny do wyprowadzki badanej z rodzinnej miejscowości.

Do celów analizy została stworzona książka kodowa, która znajduje się w Załączniku 2 tej pracy.

Wszystkie cytaty użyte w tym rozdziale pochodzą z moich badań własnych przeprowadzonych w okresie od grudnia 2016 roku do maja 2017 roku, na grupie 14 anonimowych kobiet. Wszystkie one wyraziły zgodę na nagrywanie oraz użycie ich wypowiedzi na potrzeby niemniejszej pracy magisterskiej.

4.1. Drogi społeczno-zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy

Na początek chciałabym przedstawić zestawienie tabelaryczne danych zebranych do metryczki w wywiadach. Posłużą one nie tylko do przybliżenia postaci samych kobiet uczestniczących w badaniu, ale również będą pomocne przy cytowaniu wypowiedzi, w celu łatwiejszej weryfikacji i przyporządkowania poszczególnych wypowiedzi do wywiadów.

W tym podrozdziale będę chciała przedstawić moje badane. Pokazać co je łączy, znaleźć punkty wspólne, które pozwoliłyby na wypracowanie ogólnego wzorca młodej kobiety, która opuszcza swoją rodzinną miejscowość żeby przeprowadzić się do Warszawy.

Pierwszą kwestią, którą chciałam poruszyć jest edukacja. Z badań przeze mnie przeprowadzonych wynika, że badane kobiety posiadają najczęściej w momencie przeprowadzania wywiadu wykształcenie wyższe, z czego prawie wszystkie posiadają wykształcenie wyższe magisterskie, a jedna wyższe licencjackie. Tylko jedna z nich posiada wykształcenie zawodowe, jako fryzjerka, jedna zaś posiada tylko wykształcenie średnie. Ta ostatnia jest właśnie w trakcie studiów licencjackich. Praktycznie wszystkie badane oprócz tych dwóch wyjątków wskazały chęć podjęcia studiów po zakończeniu szkoły średniej, jako główny powód wyprowadzki z rodzinnej miejscowości. Jako drugi podawana była bardzo znikoma ilość miejsc pracy w ich rodzinnych miejscowościach. Jest to ważne w kontekście postawionej przeze mnie szczegółowej hipotezy badawczej, która zakładała, że brak uczelni wyższych w najbliższej okolicy był głównym motywem wyprowadzki do Warszawy. Oczywiście, jest to badanie jakościowe więc nie możemy jej generalizować na całą populację ale jeśli chodzi o te jednostki, z którymi ja przeprowadzałam wywiad, można uznać, że teza ta znajduje swoje potwierdzenie.

Jeśli chodzi o wiek badanych to wszystkie one znajdują się w przedziale pomiędzy 20, a 30 rokiem życia. W momencie wyprowadzki do Warszawy miały pomiędzy 18 a 20 lat, znajdowały się w momencie tuż po ukończeniu szkoły średniej lub w jednym wypadku szkoły zawodowej. Według danych GUS-u na 2011 r. prawie 80% migrujących ludzi znajdowało się w wieku produkcyjnym, moje badane mieszczą się właśnie w tym przedziale wiekowym.

Celem wyprowadzki z domu było w większości przypadków podjęcie studiów wyższych i znalezienie pracy lub też samo znalezienie pracy, co było niemożliwe w ich rodzinnej miejscowości. Dwie z moich badanych zadeklarowały, że po wyprowadzce z domu nie znalazły się od razu w Warszawie na stałe lecz w jednym wypadku najpierw zamieszkały w innym mieście bliżej swojej rodzinnej miejscowości lub też pomieszkiwały na początku pod Warszawą u rodziny zanim ich sytuacja finansowa ustabilizowała się na tyle, że mogły zamieszkać same.

Często zaznaczały również, że od zawsze chciały wyprowadzić się ze swojej rodzinnej miejscowości i już od początku podjęcia nauki w liceum ogólnokształcącym dążyły do tego żeby opuścić rodzinną miejscowość.

Rysuje się powoli obraz moich badanych, w którym możemy zobaczyć, że głównym motywem wyprowadzki większości badanych przeze mnie kobiet była chęć podjęcia studiów wyższych. W nielicznych przypadkach chęć znalezienia pracy. Wszystkie badane wyprowadziły się z domu w młodym wieku pomiędzy 18 a 20 rokiem życia, celem ich wyprowadzki było skończenie studiów wyższych lub znalezienie pracy od razu po zakończeniu szkoły średniej.

4.2. Kontrola społeczna – znajomi i rodzina

W tym podrozdziale będę przyglądała się spojrzeniu na moich badanych, na rodzinę oraz znajomych pod kątem zarówno ich stosunku do wyprowadzki mojej badanej z domu, motywów wyjazdów ludzi z małych miejscowości z punktu widzenia kobiet, z którymi przeprowadzałam wywiady oraz ich stosunku do samej badanej po jej wyprowadzce.

Spojrzenie na znajomych.

Jedna z hipotez, które postawiłam przygotowując opracowanie mówi, że kontrola społeczna jest słabsza w Warszawie przez oddalenie od rodzinnej miejscowości. W większości wypadków najczęstszą odpowiedzią na pytanie o zachowanie się znajomych po wyprowadzce do Warszawy było jedno słowo *Normalnie*. Tylko w trzech wypadkach padła inna odpowiedź:

„Udają „królowe życia”, są zachwycone pobytem w Warszawie. Niektóre dużo imprezują, a wracając do rodzinnej miejscowości udają, że są „świętsze od papieża” i one nigdy nic nie robiły co było by źle widziane przez ich otoczenie najbliższe np. rodziców.”(W3)

Możemy tutaj zauważyć opisywane wcześniej przeze mnie zwiększenie się marginesu tolerancji społecznej (Sztompka, 1967, s. 222), tzn. badana zachowuje się w Warszawie w sposób, który byłby jej zdaniem nieakceptowalny w jej rodzinnej miejscowości. W dużych miastach można pozwolić sobie na zdecydowanie więcej ze względu na to, że można tam zachować większą anonimowość niż w małej miejscowości. Kobieta, której wypowiedź jest tu przytoczona mówi o tej zależności, prowadzeniu można powiedzieć dwóch żyć: jednego zgodne z normami społecznymi w jej małej miejscowości, drugiego zaś bez tych norm. Ludzie, o których mówi narzucają sobie pewien rygor „nie mówienia” o pewnych rzeczach, można tutaj powiedzieć, że są one oportunistkami, unikają robienia pewnych rzeczy, czy też mówienia o pewnych rzeczach w swojej rodzinnej miejscowości w obawie przed brakiem akceptacji, czy też ostracyzmem ze strony środowiska, w którym zostały wychowane.

Jest to bardzo ciekawy przykład kontroli społecznej w rozumieniu takim, które mówi nam, że kontrola społeczna jest to system nakazów i zakazów, które mają prowadzić do tego, aby członkowie danej społeczności zachowywali jak największy konformizm w stosunku do niej. Jest to zbiór pewnych mechanizmów, wymuszających określone zachowania, sprawiających, że dana osoba jest akceptowana przez ludzi wokół. Bardzo istotną kwestią jest tutaj proces socjalizacji, czyli wpajania od najmłodszych lat pewnych norm⁵ i wartości⁶, które

⁵ Normy – reguły zachowania, które oddają wartości danej kultury. Aprobują one jedne zachowania, a inne negują za te drugie grożąc sankcjami. (Giddens, 2008, s. 576)

⁶ Wartości – przedmioty i przekonania, determinujące względnie podobne przeżycia psychiczne i działania jednostek. W rozumieniu kulturowym wartości to powszechnie pożądanego w społeczeństwie przedmioty o symbolicznym charakterze oraz powszechnie akceptowane sądy egzystencjonalno-normatywne (orientacje wartościujące) (Sztompka, 2002, s. 258-259)

w przyszłości będą skutkowały tym, że dana jednostka będzie zachowywała się zgodnie z oczekiwaniami społeczności (Szacka, 2003, s. 159-161).

Innym przykładem jest wypowiedź badanej, która mówi coś zupełnie przeciwnego – niektóre młode kobiety z jej otoczenia starają się sprawić wrażenie bardzo zaradnych i zadowolonych z życia. To również może stanowić element kontroli społecznej – np. potrzebę zaspokojenia ambicji rodziców, którzy chętnie chwalą się przed sąsiadami tym jak ich dzieciom dobrze wiedzie się w życiu.

„Eeee, to te jest ciekawe myślę, że ja tak się nie zachowuje, nie słyszałam przynajmniej, niektóre przyjeżdżają do Warszawy, nie wychodzą nigdzie tylko praca, studia i wracają do rodzinnej miejscowości i nagle się okazuje, że prowadzą tak barwne życie kolorują to, że myślę przechwalając się bardzo chciałyby tutaj zaimponować, ale niestety czasem nie wychodzi”. (W4)

Ostatnim już przykładem z tej kategorii jest krótka wypowiedź jednej z badanych, która wydaje mi się celną uwagą pokazującą słabnięcie kontroli społecznej po wyprowadzce z rodzinnej miejscowości:

„W Warszawie – bardziej wyzwolone, na więcej sobie pozwalają. W swoich rodzinnych miejscowościach są dużo skromniejsze.”(W5)

Tutaj znowu widzimy przykład oportunistów, kiedy normy społeczne przestrzegane są wtedy, kiedy uznane jest to przez jednostkę za korzystne, tutaj kiedy wraca do rodzinnej miejscowości i chce być akceptowana przez społeczność lokalną.

Te trzy przykłady pokazują, że hipoteza o słabszej kontroli społecznej w Warszawie może mieć swoje uzasadnienie w poszczególnych przypadkach, ale jak trafnie zauważyła jedna z badanych „wszystko zależy od człowieka i od charakteru”. Społeczności lokalne są bardzo specyficznym rodzajem struktury społecznej. Tworzą ją osoby zamieszkujące pewną określoną przestrzeń pomiędzy, którymi zachodzą interakcje społeczne. Zbiorowość taka charakteryzuje się wysokim poziomem zintegrowania. Z powodu tak silnych więzów wiele osób poddaje się presji takiej społeczności i wykonuje tylko czynności akceptowalne przez nią. W wypadku moich badanych bardzo ważnym czynnikiem w kwestii podjęcia wyprowadzki była asertywność. Badane są związane z miejscem swojego zamieszkania oraz społecznością tam zamieszkującą (struktura), ale równocześnie są w stanie podejmować decyzje w oparciu o swoje przekonania. Styl życia tej małej miejscowości nie uwarunkował całkowicie ich wyborów życiowych, oczywiście są one związane ze strukturą tej miejscowości chociażby przez wartości i normy wyniesione z domu rodzinnego.

Jeśli chodzi o drugą szczegółową hipotezę badawczą zakładającą, że kontrola społeczna jest na podobnym poziomie jak wtedy, kiedy młode kobiety mieszkały na stałe w małej miejscowości. Zdecydowana część badanych twierdzi, że ich znajomi, z którymi utrzymują

kontakt zachowuje się tak samo jak w czasie, kiedy mieszkali w rodzinnych miejscowościach. Może to świadczyć o tym, że kontrola społeczna jest taka sama jak w czasie, kiedy mieszkały z rodzicami, badane nie odczuwają potrzeby zmiany tego stanu rzeczy lub też nie zdają sobie sprawy z istnienia takiego zjawiska jak kontrola społeczna więc nigdy się nad tym nie zastanawiały.

„Te które mogę obserwować na co dzień nie zmieniają swojego zachowania w zależności od miejsca pobytu.” (W2)

Przy takiej odpowiedzi możemy przyjąć, że u tych osób występuje konformizm rzeczywisty (Sztompka, 1967, s. 217). Stosują się do norm i zasad które wyniosły z domu niezależnie od tego, gdzie obecnie mieszkają. Oznacza to, że uznają je za słuszne i uniwersalne, są one głęboko w ich systemie wartości warunkując ich postępowanie.

Jest to tylko jeden przykład z całej gamy, które pojawiły się w moim badaniu. W większości wypadków brzmią one bardzo podobnie, a mianowicie:

„Nie dostrzegam zmian w ich zachowaniu.”(W7)

Bardzo podobnie układają się również w odpowiedziach badanych motywy wyprowadzki z rodzinnej miejscowości. Większa część respondentów przyznaje, że głównym powodem wyprowadzki dużej części ich znajomych jest brak możliwości znalezienia pracy w miejscu zamieszkania. Jeśli pojawia się możliwość zatrudnienia są to prace fizyczne na przykład w rolnictwie lub też niskopłatne prace takie jak na przykład praca ekspedientki w sklepie spożywczym, odzieżowym ect.

„[...] funkcjonuje bardzo dużo firm rodzinnych, ale jest dosyć ograniczona liczba miejsc pracy. Odnoszę wrażenie, że osoba poszukująca tam pracy bardziej „bierze co jest” mimo, że nie koniecznie takiej pracy szukała i nie takie miała oczekiwania wobec.” (W9)

Wypowiedź ta potwierdza dane Głównego Urzędu Statystycznego mówiące o utracie atrakcyjności małych miejscowości na rzecz dużych miast szczególnie jeśli chodzi o ludzi z wyższym wykształceniem. Moje badane w momencie wyprowadzki nie posiadały go, ale w perspektywie najbliższych kilku lat prawie wszystkie je zdobyły. Osoby posiadające wyższe wykształcenie są dużo bardziej chętne do zmiany miejsca zamieszkania za względu na to, aby mieć możliwość uzyskania awansu lub też pracy zgodnej ze swoimi kwalifikacjami.

W kilku wypowiedziach pojawiła się też kwestia tego, że znalezienia dobrze płatnej pracy w ich rodzinnej okolicy jest praktycznie niemożliwe ponieważ w większości funkcjonują tam małe, rodzinne firmy, zatrudniające członków najbliższej rodziny.

„Nie ma miejsc pracy, to jest tak mała miejscowość, że nie mamy nawet sklepu, a pobliskie większe miejscowości, wszystkie stanowiska niemalże są poważniejsze, bardziej prestiżowe są obsadzone po

znajomości i można tam pracować w sklepach jako sprzedawca i to właściwie jedyna szansa na znalezienie pracy.” (W4)

Badane bardzo często, jako motyw wyjazdów swoich znajomych, podawały chęć rozpoczęcia studiów, ponieważ w ich rodzinnych miejscowościach nie ma takiej możliwości. Przy tym bardzo często pojawiała się kwestia znalezienia dzięki ukończeniu szkoły wyższej lepszej pracy ale też samorealizacji.

„[...] jeśli ktoś chce się rozwijać, kształcić, to niestety takiej możliwości w mojej miejscowości i okolicznych nie ma, chyba, że taka osoba chce kształcić się w kierunku typowo rolniczym wtedy jak najbardziej. Jeśli natomiast wiąże swoją przyszłość z zupełnie innym kierunkiem niż bycie rolnikiem, nauczycielem w pobliskiej szkole, fryzjerem w jednym w kilkunastu salonów fryzjerskich w tak małej miejscowości, lub sprzedawcą w małym sklepiku spożywczym, to na pewno wyjedzie do większego miasta.”(W11)

Jeśli chodzi o całkowity udział osób chcących podjąć studia wyższe w ogólnej liczbie migrantów to według danych CBOS-u takie osoby stanowią 5% migrantów.

Większość badanych zaznaczyła chęć podjęcia studiów, część wskazała oprócz tego chęć uniezależnienia się finansowo od rodziców. Chęć usamodzielnienia się od rodziców wskazywało jako główny powód wyprowadzki aż 44% osób w badaniu przeprowadzonych przez CBOS w 2010 r. Brak pracy wiąże się bowiem z uzależnieniem od pomocy finansowej rodziców i tym samym niemożnością całkowitego decydowania o swoim życiu.

W wywiadach przeprowadzonych przeze mnie, jako motyw pozostania w miejscowości rodzinnej wszystkie badane, które swoją miejscowość scharakteryzowały jako bardzo małą lub te po prostu wieś, wskazały oddziedziczenie gospodarstwa rolnego po rodzicach. Wiele z nich wskazywało przy tym, że jest to prawie jedyna możliwość jeśli chodzi o pracę w ich rodzinnej miejscowości.

„Zostają Ci których przyszłość związana jest z sadownictwem i realizują w tym swoje zainteresowania.” (W5)

Pojawia się tutaj również motyw niechęci do mieszkania w wielopiętrowym budynku, braku własnego podwórka czy też świeżego powietrza. Z wypowiedzi badanych wynika, że jeśli ich znajomi mają możliwość przejęcia gospodarstwa rolnego po rodzicach lub dziadkach i pozostania na wsi bardzo często z tej szansy korzystają. Jednocześnie warto zauważyć, że prawie dwie trzecie Polaków bo według badań aż 65% nie zmienia przez całe życie miejscowości zamieszkania. Pod tym względem jesteśmy społeczeństwem, które nie jest zbyt mobilne. Prawie 25% osób zaznacza jednak, że gdyby miało taką możliwość to zmieniłoby miejsce zamieszkania, co oznacza, że pozostanie w rodzinnej miejscowości wynika nie tylko z przywiązania do niej, ale również nakładają się na to inne czynniki, takie jak na przykład

sytuacja materialna. Moje badane wspominają najczęściej o osobach dziedziczących po rodzicach gospodarstwa rolne. Badania pokazują jednak, że bardzo często wynika to ze złej sytuacji materialnej ludzi, których nie stać na przeprowadzkę ze względów na przykład na dużo wyższe koszty życia w mieście na przykład wynajmu mieszkania.

„Wydaje mi się, że ludzie pozostający w tej miejscowości dziedziczą po swoich rodzicach czy też dziadkach gospodarstwa, które w wielu wypadkach są bardzo duże i po prostu w momencie opuszczenia tej miejscowości cała praca poprzednich pokoleń poszła by na marne. Poza tym, wiele osób jest tak przyzwyczajonych do swobody jaką daje mieszkanie w domu, posiadanie podwórka i możliwości samodzielnego zarządzania swoim czasem i przede wszystkim świeżego powietrza, że nigdy nie zamieniłoby tego na wyjazd do miasta pełnego smogu, mieszkania w wielopiętrowym bloku i pracy na etacie.”(W5)

Przejmowanie gospodarstwa po rodzicach nie jest jednak regułą, zdarza się jak podkreślają moje badane, że dana osoba ma możliwość przejęcia gospodarstwa rolnego od rodziców, ale z tego nie korzysta ponieważ nie pokrywa się to z jej zainteresowaniami. Oprócz tego warto zaznaczyć, że nie ma obecnie zwyczaju dzielenia gospodarstw rolnych pomiędzy dzieci. Dziedziczy najczęściej tylko jedno dziecko – pozostałe (jeśli są) otrzymują pewne sumy pieniędzy w ramach spłaty, najczęściej w postaci mieszkania w mieście, aby nie ubiegały się po śmierci rodziców o część majątku. Kobiety, z którymi przeprowadzałam wywiad ponad to bardzo często zaznaczają, że jest to bardzo ciężka, fizyczna praca – nie każdy zatem chce ją wykonywać.

Spojrzenie na rodzinę pochodzenia.

Rodzina jest z reguły bardzo ważną częścią życia każdego człowieka, dlatego postanowiłam przedstawić tę kwestię w osobnym podpunkcie. Chciałabym tu przedstawić takie rzeczy jak stosunek rodziny do wyprowadzki oraz powroty do domu badanej – stosunek rodziny do niej w tym okresie.

Większość badanych wypowiada się o powrotach do domu jako o czymś przyjemnym. Wszystkie zaznaczają, że są bardzo oczekiwane w domu i ich główną aktywnością po powrocie do domu jest właśnie spędzanie czasu z rodziną. Niektóre zaznaczają również, że nie tęsknią za swoją rodzinną miejscowością, ale bardziej za rodziną, która w tej miejscowości została:

„Nie tyle tęsknię za samą rodzinną miejscowością, co za moją rodziną, która w niej pozostała.” (W6)

Bliskość rodziny jest również czynnikiem często wskazywanym jako powód do nie zmieniania miejsca zamieszkania. Badania pokazują, że większość ludzi nie wyprowadza się dalej niż 50 do 100 km od rodzinnej miejscowości. Może to wynikać nie tylko z przywiązania do rodziny, ale również na przykład w przypadku młodych małżeństw ważna jest bliskość

dziadków, którzy w razie potrzeby są w stanie zaopiekować się dzieckiem, kiedy jego rodzice są w pracy.

Jeśli chodzi o wyprowadzkę badanej z domu to zdecydowana większość mówiła o tym, że rodzina przyjęła taką decyzję pozytywnie.

„Rodzina w pełni popierała moją decyzję i utwierdzała mnie w niej, gdyż rozumiała, że Warszawa daje mi większe szanse rozwoju osobistego oraz zawodowego.” (W10)

Pojawiały się również głosy, które mówiły o tym, że rodzina uznaje ich decyzję za normalną kolej rzeczy, usamodzielnienie się badanej.

„Uznali to za normalną kolej rzeczy. Potraktowali to jako czas na usamodzielnienie się.”(W7)

Tylko w jednym wypadku badana mówiła o trudnych relacjach z najbliższą rodziną po podjęciu decyzji o wyprowadzce. Nie będę jednak teraz przytaczać tego przypadku ponieważ zajmę się nim szerzej w jednym z kolejnych paragrafów, który będzie stanowił porównawcze studium dwóch antagonistycznych pod tym względem przypadków.

Kilka badanych zwróciło również uwagę, że są teraz w domu traktowane bardziej, jako goście.

„Trochę jak gościa, już wiedzą że nie do końca, no jakby na co dzień więc wracam tam troszeczkę jak gość to też ma swoje plusy bo trochę rozpieszczona jestem, ale no raczej cieszą się na moje powroty rzadkie do domu” (W4)

„Dobrze. Jestem w domu traktowana jak gość.”(W10)

Często pojawiającym się motywem jest również to, że spotkanie z rodziną i odpoczynek w domu rodzinnym są dla nich odskocznią od zgiełku miasta. Badane w większości opowiadają, że przebywanie w domu rodzinnym je uspokaja, pozwala się zdystansować od problemów oraz pozwala na zwolnienie tempa – nie muszą już wtedy żyć tak szybko jak w Warszawie. Zatem przebywanie w domu rodzinnym może również pobudzać refleksyjność nad biegiem życia, podjętymi i podejmowanymi działaniami.

4.3. Kontekst jako zmienna wyjaśniająca

Kobiety uczestniczące w badaniu zostały również przeze mnie zapytane o to, jak postrzegają siebie, swoich znajomych oraz swoją rodzinną miejscowość. Jest to ważne, ponieważ mogłam się odnieść do refleksyjności (Archer, 2007).

Jeśli chodzi o same miejscowości pochodzenia badanych to nie udzielają o nich zbyt wielu informacji. O miejscu, w którym się wychowały mówią tylko w kontekście rodziny i znajomych, którzy tam pozostali. Prawdopodobnie upłynęło jeszcze zbyt mało czasu, aby

w tych społecznościach lokalnych móc zauważyć jakieś wyraźne zmiany. Są to bowiem społeczności mniej dynamiczne niż społeczności miejskie. Proces przyswajania zmian i wprowadzania nowości jest tam dużo dłuższy. Wpływ na postrzeganie tej miejscowości ma również częstotliwość przyjazdu przez badane – nie zwracają one takiej uwagi na otoczenie jak kiedyś, ponieważ są skupione na pielęgnowaniu więzi z rzadko widywaną rodziną oraz bliskimi znajomymi.

Jeśli chodzi o ogólne postrzeganie siebie w kontekście otaczającego świata to zdecydowana większość z nich mówiła o sobie bardzo pozytywnie. W większości wypadków mówiły o sobie, jako o ambitnych młodych osobach, które mają przed sobą całe życie:

„Młodą, ambitną osobę, która wie, do czego zmierza, wie co chce osiągnąć, respektując przy tym wartości wyniesione z domu.” (W1)

Tutaj ponadto badana mówi o wartościach wyniesionych z domu i w tym momencie sama nawiązuje do zjawiska kontroli społecznej, której jest świadoma lub nie. Wartości te są dla niej ważne, dlatego uznaje je za słuszne widać tutaj więc konformizm rzeczywisty, o którym pisałam już szerzej w rozdziale pierwszym.

Badane podkreślają również, że mają wyznaczone jasne cele życiowe, które chcą zrealizować.

„Młodą, ambitną hehehehe eeee patrzącą naprawdę z taką nadzieją na przyszłość, mam dużo planów związanych przede wszystkim z pracą, przede mną ogromne wyzwania jestem taka pełna mobilizacji mam ogromną motywację eee do tego żeby osiągnąć cele które sobie założyłam.” (W4)

Może to wskazywać na to, że te kobiety czują się pewnie w tym momencie życia, w którym są obecnie i nie czują się mniej wartościowe od ludzi mieszkających w Warszawie całe życie. Może to świadczyć o wysokim poczuciu własnej wartości, które posiadają te kobiety. Nie uważają się w żaden sposób za gorsze od innych, osiągają więc tzw. bezwarunkowe poczucie własnej wartości, czyli takie, które wypracowały sobie poprzez poznanie siebie, wykształcenie własnej tożsamości, ale także umiejętność akceptacji innych pomysłów i postaw. Doceniają one więc wychowanie na wsi, i to co im ono dało, nie traktując go jako czegoś wstydliviego. Bardzo dobrze obrazuje to wypowiedź jednej z nich:

„Wydaje mi się, że wychowanie i życie jakie wiodłam na wsi nauczyło mnie odpowiedzialności, samodzielności i potrzeby dążenia do wyznaczonego celu, czego czasem brakuje ludziom wychowanym w mieście.” (W11)

Badane podkreślają również, że cenią wartości, jakie wyniosły z domu, ale w kilku przypadkach podkreślają, że to właśnie życie w mieście nauczyło je samodzielności i odpowiedzialności.

Pytałam je również o ich plany na przyszłość. Żadna z badanych nie zadeklarowała chęci powrotu do rodzinnej miejscowości. Tylko w jednym przypadku badana zadeklarowała chęć wyprowadzki, ale w kontekście zakupu domu pod miastem, a nie powrotu do rodzinnej miejscowości. Jest to trend obserwowany w badaniach: ludzie z dużych miast dążą do przeniesienia się na wieś, ale z zastrzeżeniem, że musi to być blisko do dużego miasta lub z bardzo dobrym dojazdem do niego. Najczęściej podnoszonym wtedy argumentem jest to, że środowisko do życia na wsi jest lepsze (czystsze powietrze, woda itp.).

„Do rodzinnej miejscowości raczej nie, samo miasto jest dla mnie mało przyjazne. Gęsto zabudowane sklepami, mało zieleni, dosyć smutne. Myślę, że jeśli wyprowadzę się z Warszawy to do jakiejś miejscowości podwarszawskiej, ale z dobrym połączeniem z miastem.” (W12)

Większość widzi siebie dalej w Warszawie, ponieważ już się tu zadomowiły, znalazły pracę, znajomych- budują sieci społeczne. Podkreślają również, że jest to miejsce, gdzie mają szanse łatwiej znaleźć pracę lub też rozwijać się w swojej obecnej pracy:

„Nadal widzę siebie w Warszawie. Tutaj obecnie jest moje życie, tutaj buduje swoją rodzinę, tutaj mam znajomych i nie wyobrażam sobie powrotu do rodzinnej miejscowości.” (W14)

Migracje do dużych aglomeracji miejskich są domeną ludzi młodych, grupą wiekową, która deklaruje chęć takiej zmiany miejsca zamieszkania jest ta pomiędzy 20 a 24 rokiem życia, czyli dokładnie w tym wieku, w jakim były moje badane, kiedy wyprowadzały się ze swoich rodzinnych miejscowości.

Niektóre z nich podkreślają przy tym, że nie widzą już dla siebie miejsca w swoich rodzinnych miejscowościach ponieważ zaszła w nich zmiana spowodowana tym, że funkcjonują teraz w zupełnie innym środowisku:

„Oczywiście, że widzę siebie dalej w Warszawie. Nie chciałabym w perspektywie najbliższych kilkunastu lat wrócić do mojej rodzinnej miejscowości. Zwyczajnie nie ma tam już dla mnie miejsca, to już nie mój świat.”(W9)

W kwestii wyjazdu za granicę badane można podzielić na dwie grupy: takie, które absolutnie nie wyobrażają sobie opuszczenia kraju na stałe oraz takie, które chciałyby wyjechać gdyby zdarzyła się ku temu okazja. Najczęściej podają w takim wypadku kraje

o podrównikowym lub równikowym klimacie jak na przykład Włochy czy Australia. Grupa deklarująca pozostanie w Polsce nie wyklucza jednak krótkoterminowych, wakacyjnych wyjazdów poza granice kraju.

Jeśli chodzi o plany na przyszłość (w perspektywie najbliższych 5 lat) to duża część badanych wspominała przy tym pytaniu o założeniu rodziny, wzięciu ślub lub też urodzeniu dziecka. Wiele z nich nie wyklucza również wyprowadzki z Warszawy do innego miasta jeśli na przykład pojawiła by się tam interesująca propozycja pracy:

„Nie wykluczam jeśli to by się okazało, że by sprzyjało rozwojowi mojej firmy ee to nie wykluczam zmiany zamieszkania, ale myślę że to też by było w obrębie większych miast.” (W4)

Warto tu dodać, że migracje z miast do miast są najczęstszymi jakie występują. Można zauważyć, że występują dwa główne trendy przeniesień: ze wsi do miasta lub z miasta do miasta. Pomijane są przy tym małe miasteczka, które tracą na znaczeniu. Liczba miejsc pracy jest w nich mocno ograniczona, nie oferują również możliwości podjęcia dalszego kształcenia. Tym samym są one zagrożone z demograficznego punktu widzenia ponieważ liczba ludności w nich praktycznie cały czas maleje (za wyjątkiem przedmieść, które stają się „sypialnią” dla dużej części osób, które bądź nie chcą mieszkać w samym mieście, bądź koszty życia są tam dla nich zbyt wysokie i stosując teorię racjonalnego wyboru wolą mieszkać w małej miejscowości, gdzie koszty życia są niższe, a tylko dojeżdżać do pracy).

Kobiety na pytanie o swoje odczucia, co do swojej rodzinnej miejscowości często podkreślają, że chętnie wracają do swojej rodzinnej miejscowości, ale tylko na kilka dni (krótki urlop, weekend, uroczystości rodzinne). Zwracają uwagę na to, że są tam czasami traktowane jako goście, bardzo oczekiwani przez rodzinę.

Jeśli chodzi o to czy odczuwają swoje pochodzenie z małej miejscowości to prawie wszystkie odpowiedziały, że nie czują się w żaden sposób traktowane gorzej niż osoby, które mieszkały całe życie w Warszawie. Tylko w dwóch wypowiedziach pojawia się wątek niechęci do przyjezdnych.

„Tak, tak zwane yyy słoiczane pochodzenie, to że jestem słoikiem, czasami w jakichś komentarzach ale to była mniejszość jakby. Mieszkałam kiedyś jakby w bloku, i kiedyś był pożar klatki ee w tym bloku i wszyscy stali przed i nie wiadomo było co było przyczyną pożaru, ale ktoś bezmyślnie z tłumu zaczął krzyczeć, że to wina słoików czyli nas wynajmujących to mieszkanie, że przyjechały z małej dziury z wiochy i tylko jeżdżą i to było tak nie przyjemne, aleee generalnie od znajomych z Warszawy to raczej pozytywne.”(W4)

W tej wypowiedzi widać, że badana nie spotkała się ze atakiem na swoją osobę. Była to raczej próba poszukiwania winnych zaistniałej sytuacji. Z reguły oskarżenia padają wtedy na „innych” niezależnie: przyjezdnych z małych miast, innych krajów, innego wyznania ect. Ciekawe podejście do tej kwestii widzimy w drugim przykładzie:

„Nie, ponieważ większość znajomych również pochodzi ze wsi, a reszta mnie nie interesuje.” (W7)

Takie stanowisko pokazuje u badanej brak zainteresowania asymilacją w Warszawie. Nie zachodzi więc tutaj proces socjalizacji do środowiska życia w Warszawie. Badana nie chce poznawać ludzi z poza swoich rodzinnych okolic. Można przypuszczać, że czuje się komfortowo w towarzystwie dobrze znanych sobie osób i dlatego nie odczuwa potrzeby poznawania innych ludzi. Jest to jedyny taki przypadek w przeprowadzonych przeze mnie badaniach, reszta kobiet, z którym rozmawiałam wykazuje tendencje odwrotną tzn. chcą się asymilować, mówią o nowych znajomych i nowych możliwościach.

4.4. Studia przypadków

Ten paragraf chciałabym poświęcić dwóm studiom przypadków. Wybór ich był uwarunkowany tym, jakie podejście do wyprowadzki miała ich rodzina. W pierwszym przypadku rodzina była bardzo negatywnie nastawiona do wyprowadzki, w drugim zaś bardzo pozytywnie. Wybrałam takie kryterium ponieważ stosunek rodziny do naszych wyborów bardzo często warunkuje nasze zachowanie.

Będę analizowała te przypadki z kilku punktów widzenia, takich jak: postawa rodziny wobec wyprowadzki, powód/powody wyjazdu z rodzinnej miejscowości, samopoczucie badanej w swojej rodzinnej miejscowości, stosunek rodziny do badanej, plany na przyszłość badanej.

Na początek przedstawię, na tyle na ile to możliwe, biografie kobiet, które występują w poniższych studiach przypadków. Pozwoli to lepiej poznać kontekst ich zachowań i ułatwi interpretację wypowiedzi, które będę przytaczać.

Pierwsza kobieta, którą teraz opiszę w tabeli przedstawionej na początku tego rozdziału jest oznaczona symbolem W4, wszystkie jej wypowiedzi będą opisane w taki właśnie sposób. Na potrzeby tej analizy nazwę ją Helena. Jak widać w metryczce w chwili obecnej Helena ma prawie 24 lata i ukończyła studia na poziomie licencjatu. Jest to przypadek, gdzie rodzina odniosła się negatywnie do pomysłu wyprowadzki z domu. Badana pochodzi ze wsi w województwie mazowieckim około 80 km od Warszawy i jest ona na tyle mała, że jak zaznacza sama badana „nie ma w niej nawet sklepu”. Ona sama zaznacza, że nigdy nie wiązała swojego życia z pozostaniem w tej miejscowości, a wprost przeciwnie zawsze chciała z niej wyjechać. Uczyniła to w roku 2012, w wieku 19 lat. Możemy z tego wnioskować, że opuściła dom

rodzinny zaraz po ukończeniu szkoły średniej. Badana wraca w rodzinne strony ale bardzo rzadko i tylko na kilka dni. Wynika to z kilku powodów, z czego najważniejszy jest taki, że nie czuje się już jak by była „u siebie”. Przez te kilka lat zdążyła już nawiązać nowe przyjaźnie, znaleźć ciekawą pracę i zaaklimatyzować się w Warszawie. Nie wyobraża sobie ona powrotu do rodzinnej miejscowości na stałe, nie wyklucza jednak migracji z miasta do miasta gdyby wiązało się to z korzystną finansowo ofertą pracy.

Drugi przypadek to ten, w którym rodzina pozytywnie podeszła do wyprowadzki z badanej z domu. Nazwę ją Krystyna. Ma obecnie 29 lat, a wyprowadziła się z domu tak, jak to było w pierwszym przypadku, w wieku lat 19, a więc także tuż po zakończeniu szkoły średniej. Będzie ona według tabeli oznaczona symbolem W10. Krystyna ma wykształcenie wyższe magisterskie i wyprowadziła się z domu ponieważ chciała się usamodzielnić oraz podjąć studia wyższe. Pochodzi z małej wsi niecałe 100 km od Warszawy. Tak jak w pierwszym wypadku wraca do rodzinnej miejscowości tylko na krótkie pobyty. Czuje się tam jak gość, ponieważ prowadzi swoje życie w Warszawie, gdzie kupiła mieszkanie, razem z narzeczoną pracują i mieszkają w Warszawie. Ona również nie chce wracać do rodzinnej miejscowości.

Postaram się zestawić tutaj obok siebie te dwa przypadki, wskazać podobieństwa i różnice.

Pierwszym punktem do rozważań będzie postawa rodziny wobec wyprowadzki, czyli ta kwestia, która stanowiła kryterium wyboru do przeprowadzenia studium przypadków. Chodzi tutaj o to jakie podejście do wyprowadzki mojej badanej miała jej rodzina.

Helena:

„[...] właściwie na początku zostałam bardzo skrytykowana, nie było wsparcia, a na dokładkę każdy mówił że nie powinnam wyjeżdżać, że tutaj też można na wsi, dla nich to było oczywiste ponieważ oni tam zostali to przede wszystkim moi rodzice, oni tam zostali i pokładali nadzieję że zostanę w domu i się nie wyprowadzę.” (W4)

Krystyna:

„Moja rodzina była bardzo pozytywnie nastawiona do mojej wyprowadzki, ale poza tym wydaje mi się, że uważają, że to moje życie więc postępuje w nim tak jak chce.” (W10)

Widzimy tutaj pierwszą wyraźną rozbieżność pomiędzy stosunkiem rodziny Heleny i Krystyny do wyprowadzki. W pierwszym przypadku widać, że rodzina chciała, aby badana prowadziła takie samo życie jak oni. W wypadku drugiej wypowiedzi można wnioskować, że rodzina po prostu akceptuje jej wybory i daje jej wolną rękę w kwestii wyboru ścieżki życiowej. Z wypowiedzi badanej można wnioskować, że rodzina w żaden sposób nie próbowała wywierać na nią nacisków w tej kwestii.

Teraz chciałabym zestawić dwie kwestie powodów wyprowadzki z rodzinnej miejscowości.

Helena:

„Tak naprawdę zawsze chciałam wyprowadzić się z domu z tej małej miejscowości ciągnęło mnie w świat więc no ten pomysł się zrodził dawno temu, a Warszawę wybrałam po prostu ze względu na to że najbliżej tu była jakby dobra uczelnia.” (W4)

Krystyna:

„Rozpoczęcie studiów i chęć życia na własny rachunek.” (W10).

Widzimy w tych wypowiedziach pewną zbieżność. Obydwie badane wskazują chęć podjęcia studiów jako główny motyw wyprowadzki. Jednak różnica polega na motywacji do podjęcia studiów. W pierwszym wypadku, gdzie badana nie ma wsparcia rodziny wybranie Warszawy było umotywowane tym, że znajduje się tam dobra uczelnia (w tym wypadku chodzi o Uniwersytet Warszawski), a także bliskością tego miasta. W drugim przypadku badana nie wskazuje dlaczego wybrała właśnie to miasto, a jedynie chęć rozpoczęcia studiów oraz usamodzielnienia się. Wypowiedzi te są w pewien sposób do siebie podobne, obydwu bowiem badanym zależało na podjęciu studiów wyższych.

Następną kwestią, którą chciałabym porównać jest to jak czują się obydwie te kobiety w swoich rodzinnych miejscowościach.

Helena:

„Cieszę się, ale nie czuj się do końca u siebie, jakby czuję się oderwana z tego tutaj jakby pędu życia, tam jest spokojnie cicho to jest fajne na dzień, dwa trzy max, a potem się okazuje, że jednak czegoś brakuje, że jest za cicho za spokojnie i że jednak yyy to jest nie do końca już to.” (W4)

Krystyna:

„Może nie czuję się już jak u siebie, bo jednak wszystko się zmienia, ale nadal uważam, że jest to też moje miejsce na ziemi.” (W10)

Mamy tutaj podobną sytuację jak poprzednio. Wypowiedzi te są do siebie zbliżone, ale badane trochę inaczej zapatrują się na pewne kwestie. Obydwie zgodnie twierdzą, że ich rodzinna miejscowość nie jest już taka, jak kiedyś. W pierwszym wypadku badana twierdzi, że mogłaby przyjeżdżać tam tylko na dwa trzy dni. Z tej wypowiedzi możemy wywnioskować, że tempo życia w Warszawie bardziej jej odpowiada i nie czuje się już jak u siebie. Może to też

również wynikać z tego, że społeczność lokalna jest w jej miejscowości bardzo hermetyczna, a sama badana nie utożsamia się z wartościami przez nią reprezentowanymi. Możemy tutaj przypuszczać, że jest ona reprezentantką nonkonformizmu, to znaczy, że przestrzegająca zasad i norm panujących w swojej rodzinnej miejscowości nie dlatego, że wierzy w ich słuszność, ale po to by uzyskać jakieś korzyści lub nie zostać ukaraną na przykład ostracyzmem społecznym. Teraz, kiedy mieszka w mieście, gdzie margines społecznej tolerancji jest dużo większy, czuje się bardziej swobodnie. Wypowiedź drugiej badanej wskazuje na to, że pomimo zmian nadal czuje się komfortowo w swojej rodzinnej miejscowości. Więc tak jak poprzednio wypowiedzi te w pewnej części są zbieżne.

Kolejną kwestią, którą chciałabym rozważyć jest obecny stosunek rodziny badanej do niej samej.

Helena:

„Trochę jak gościa, już wiedzą że nie do końca no jakby na co dzień, więc wracam tam troszeczkę jak gość to też ma swoje plusy bo trochę rozpieszczona jestem, ale no raczej cieszą się na moje powroty rzadkie do domu.”(W4)

Krystyna:

„Rodzina zawsze traktuje mnie tak samo, no może jak przyjeżdżam rzadziej, to wtedy czuję się, że jestem taka wyczekiwana i szczególnie mama nadskakuje przygotowując do jedzenia moje ulubione

W tym punkcie wypowiedzi badanych są bardzo podobne. W obydwu przypadkach rodzina wyczekuje przyjazdów badanych. Obydwie zaznaczają, że są rozpieszczane przez rodzinę tym więcej im rzadziej bywają w domu. Jest to punkt wspólny obydwu badanych, już nie częściowy ale pierwszy całkowity.

Ostatnią kwestią, którą chciałabym poruszyć są plany na przyszłość w tych dwóch przypadkach.

Helena:

„Widzę się nadal yyy, ale to jawi się mniej więcej tak że mam tutaj zamiar się rozwijać tu mieszkać bo w dużym mieście będzie łatwiej eee o dobrą pracę o rozwój mojego biznesu o zarabianie dobrych pieniędzy, a kiedyś czy wrócę na wieś, może kiedyś na starość sobie wybuduje domek i będę siedziała ale to jest taka bardziej opcja odpoczynku na starość.”(W4)

Krystyna:

„Nadal widzę siebie w Warszawie. Tutaj obecnie jest moje życie, tutaj buduje swoją rodzinę, tutaj mam znajomych i nie wyobrażam sobie powrotu do rodzinnej miejscowości.”(W10)

Widać tutaj kolejny punkt wspólny badanych. Żadna z nich nie wyobraża sobie w tej chwili powrotu do rodzinnej miejscowości. Jednak badana numer jeden zakłada taką możliwość, kiedy będzie już w podeszłym wieku, badana numer dwa wyklucza w ogóle taką możliwość, ponieważ na pytanie „Czy zamierza Pani wrócić do rodzinnej miejscowości?” - padła odpowiedź negatywna.

Różnicę pomiędzy tymi dwiema badanymi widać głównie w kontekście powrotów do rodzinnych miejscowości. Można z tego wnioskować, że społeczność lokalna, która próbuje wywierać presję na swoich członków, aby nie opuszczali rodzinnych miejscowości sprawia, że kiedy już z niej wyemigrują, nie czują się tam komfortowo. Normy społeczne, których kiedyś przestrzegali, teraz stanowią dla nich problem.

4.5. Podsumowania i wnioski do rozdziału

Podsumowując, ten rozdział przedstawia różne drogi kobiet, które postanowiły wyprowadzić się z małej miejscowości do Warszawy. Portret, jaki się rysuje, to młoda kobieta, która świeżo po skończeniu szkoły średniej opuszcza swoją rodzinną miejscowość, żeby rozpocząć życie w Warszawie. Oczywiście nie można tu generalizować na całą populację przy próbie jakościowej, jednak moje badane wyprowadziły się z domu głównie w celu podjęcia studiów lub też znalezienia pracy i dopiero w późniejszym czasie podjęcia studiów (w danych GUS-u możemy zobaczyć, że 5% osób zmieniających miejsce zamieszkania robi to z powodu chęci ukończenia szkoły wyższej – o czym pisałam w rozdziale o analizie danych zastanych).

Badane przeze mnie kobiety w większości wypadków się w badania przeprowadzane czy to przez CBOS, czy też Główny Urząd Statystyczny. Badanie własne sięga jednak głębiej aniżeli analizy statystyczne. W momencie wyprowadzki z domu były w wieku od 19 do 23 lat, a więc świeżo po ukończeniu szkoły średniej bądź też zawodowej. Głównym powodem ich przeprowadzki była chęć podjęcia studiów bądź też usamodzielnienia się i podjęcia życia na tzw. „własny rachunek”. Ich rodziny pozytywnie odnosiły się do pomysłu wyprowadzki, ponieważ przypuszczalnie, tak jak moje badane zdawały sobie sprawę z braku możliwości rozwoju w ich miejscu zamieszkania, małego rynku pracy – niewielkiej dostępności dobrze opłacanych miejsc pracy oraz tego, że ich dzieci powinny się usamodzielnąć.

Migracja do dużego miasta sprawiła, że kobiety te są teraz gośćmi w swoich rodzinnych domach, czują się tam komfortowo, są rozpieszczane przez rodzinę i rodziców. Jednocześnie nie chcą wracać do swoich rodzinnych miejscowości dłużej niż na kilka dni ponieważ ułożyły

już sobie życie w Warszawie. Skończyły studia, znalazły pracę oraz partnerów. Poznały nowych ludzi, przyzwyczały się do dużo szybszego tempa życia niż jest w ich rodzinnych miejscowościach.

Nie czują się one jednak gorsze niż ludzie, którzy zamieszkują w Warszawie od urodzenia. Czują się wartościowymi, spełnionymi kobietami, które wiele już w życiu osiągnęły, a osiągną jeszcze więcej. Podkreślają, że wychowanie w małej miejscowości uczy bardzo wielu rzeczy takich jak: sumienność, szacunek do pracy oraz do innych ludzi czy też pracowitość. Nie próbują one wypierać się swojego pochodzenia, raczej zaznaczają jaką wartość ono za sobą niesie.

Oczywiście nie wszystkie badane mają taki sam przebieg życia społeczno-zawodowego, tak jak nie wszystkie mają takie same odczucia dotyczące powrotów do domu, czy swoich planów na przyszłość. Jednak przy większości rozważanych przeze mnie kwestii badane w większości wypowiadały się w bardzo podobnym tonie. Ich wypowiedzi różniły się od siebie jednak nie w stopniu znaczącym.

Społeczność lokalna jawi się tu nam, jako pewna struktura, o określonych cechach. Badane funkcjonowały w takiej strukturze aż do momentu wyprowadzki z rodzinnego domu. Opiera się ona na wspólnocie miejscowości zamieszkania (przestrzennej), ale także na pozostawaniu przez długi czas w kręgu tych samych osób. Kobiety te zostały w pewien sposób ukształtowane przez tę strukturę, jednak każda z nich jest suwerenną jednostką, która na podstawie swoich własnych przekonań i przemyśleń podejmuje decyzje.

Podsumowanie

Podsumowanie tej pracy zacznę od przypomnienia jakie pytania badawcze zostały postawione przy jej powstawaniu. Główne pytanie badawcze brzmi: Jak wychowanie w małej miejscowości oddziałuje na drogi społeczno-zawodowe migrujących wewnątrz kobiet?

Oprócz tego postawione zostały jeszcze cztery szczegółowe pytania badawcze: (1) Jakie były dominujące czynniki motywujące do wyprowadzki z rodzinnej miejscowości? (2) Jak odczuwana jest kontrola społeczna po przeprowadzce do Warszawy? (3) Jak odczuwana jest kontrola społeczna, kiedy kobiety wracają do rodzinnej miejscowości na bardzo krótki okres czasu (urlop, weekend, uroczystość rodzinna)? (4) Co dało migrującym wewnątrz kobietom wychowanie w małej miejscowości?

Z wypowiedzi moich badanych wynika, że wychowanie w małej miejscowości wpływa przede wszystkim na postawy życiowe badanych. Często podnoszona jest kwestia tego, że uczy to sumienności, szacunku do pracy i do pieniędzy. Przekłada się to oczywiście na obecność pracę i stosunek do niej. Możemy więc wysnuć wniosek, że kobiety w małych miejscowościach będą bardziej zaradne życiowo niż ich koleżanki wychowane w mieście. Niestety w badaniu

nie udało się odtworzyć w pełni dróg społeczno-zawodowych badanych. Niewiele mówiły one o swojej pracy, dużo chętniej dzieliły się przemyśleniami na temat swojej rodzinnej miejscowości, rodziny oraz znajomych. W ich wypowiedziach pojawiły się tylko skąpe informacje dotyczące ich obecnego miejsca pracy czy też ukończonych studiów.

Jeśli chodzi o pierwsze pytanie szczegółowe to jako najczęstszy czynnik wyprowadzki była wskazywana chęć ukończenia studiów wyższych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Polsce studiuje niecałe 1,4 mln osób z czego prawie 60% stanowią kobiety (dane wstępne dotyczące roku akademickiego 2016/2017- stan w dn. 30.11.2016). Jednak nie był to jedyny istotny czynnik wyprowadzki. Nakłada się na to jeszcze brak miejsc pracy w rodzinnych miejscowościach. Być może gdyby istniała możliwość znalezienia zatrudnienia kobiety nie wyprowadzały by się lecz jedynie dojeżdżały na uczelnię w dni zjazdowe? Praca ta nie odpowiada na to pytanie lecz może ono stanowić punkt wyjścia do dalszych badań nad migracjami wewnętrznymi kobiet.

Jeśli chodzi o drugie pytanie badawcze o odczuwanie kontroli społecznej po przeprowadzce do Warszawy, to można powiedzieć, że badane bardzo często utożsamiają się z wartościami i normami wyniesionymi z domu rodzinnego. Można więc stwierdzić, że kontrola społeczna jest odczuwana tak samo jak w okresie, kiedy mieszkały one w małej miejscowości. Jeśli bowiem zachodził tutaj konformizm rzeczywisty, oznacza to, że badane utożsamiały się z tymi normami i wartościami. Ich odczucia więc w stosunku do postępowania w różnych sytuacjach nie uległy zmianie. Cały czas uważają te same rzeczy za słuszne lub nie, oznacza to, że odczuwają kontrolę społeczną na takim samym poziomie jak wtedy, kiedy mieszkały w domu rodzinnym.

Jak odczuwana jest kontrola społeczna, kiedy kobiety wracają do rodzinnej miejscowości na bardzo krótki okres czasu? (urlop, weekend ect.) To właśnie trzecie pytanie badawcze. Moje badania wykazały, że u osób, które nie wykazują się konformizmem rzeczywistym bardzo często występuje oportunistyczny. Kobiety, które wracają do swoich rodzinnych miejscowości, a nie stosują się do norm i zasad wyniesionych ze swojej społeczności lokalnej mieszkając w Warszawie, bardzo często próbują swoje zachowania niezgodne z tymi normami ukryć. Nie mówią o tym co robią, z kim się spotykają, jak często wychodzą do klubu ponieważ mogłoby to się spotkać z krytyką bądź też nawet wykluczeniem przez daną społeczność lokalną. Kontrola społeczna działa więc w czasie powrotu do rodzinnej miejscowości, a nie działa w Warszawie.

Ostatnie czwarte pytanie badawcze dotyczy tego co dało wychowanie w małej miejscowości badanych przez mnie kobietom. Najczęściej padającą odpowiedzią jest szacunek do pracy, szacunek do ludzi, pracowitość. Wszystkie te cechy według badanych nabywa się przez to, że życie na wsi nie jest proste: na przykład dojazdy do szkoły wiążą się często w zimie z długimi spacerami w głębokim śniegu lub też należy pomagać rodzicom

w pracach fizycznych w sadzie lub w ogrodzie. Wszystko to według kobiet, z którymi rozmawiałam z nabyciem przez nie dużej dozy pokory i nabyciu dużego szacunku do pracy.

Moja praca dotycząca migracji młodych kobiet z małych miejscowości do Warszawy, opierała się na głównej hipotezie badawczej, która mówi, że wychowanie w małej miejscowości jest czynnikiem motywującym do wytężonej pracy w zakresie edukacji. Hipoteza ta nie została potwierdzona w mojej pracy, ani też żadna z badanych jej nie zaprzeczyła. Żadna z kobiet, z którymi przeprowadzałam wywiady nie wspomniała bowiem o tym, że wychowanie w małej miejscowości, w jakiś sposób pomogło jej w edukacji. Raczej niektóre z nich wspominały, że spędzenie młodości w takich warunkach sprawia, że ludzie bardziej doceniają to co mają, są bardziej mili, uprzejmi i pracowici. Nie można więc powiedzieć, że to nie wpływa na zaangażowanie w naukę, ale żadna z badanych nie uznała tego za tyle istotne żeby o tym wspomnieć.

Szczegółowa hipoteza badawcza numer 1 zakładała, że brak wyższych uczelni był głównym czynnikiem, który wpłynął na decyzję o wyprawdzie do Warszawy. Ta hipoteza potwierdziła się u zdecydowanej większości moich badanych. Prawie wszystkie podjęły decyzję o wyjeździe z powodu chęci pójścia na studia. Oczywiście nie możemy tutaj generalizować na całą populację ponieważ jest to badanie jakościowe na małej próbie, jednak 12 na 14 moich badanych za główny powód wyprawdzki podało studia. Można więc uznać, że w moich badaniach, jeśli chodzi o tę próbę, hipoteza ta została potwierdzona.

Szczegółowa hipoteza badawcza numer dwa mówiła o tym, że kontrola społeczna w Warszawie jest słabsza poprzez oddalenie od rodzinnej miejscowości. I znowu hipoteza ta nie znalazła potwierdzenia we wszystkich przypadkach. Niektóre wypowiedzi badanych świadczyły jednak o tym, że może to być prawda w wielu wypadkach. Badane podawały przykłady zachowań osób, które w oddaleniu od rodzinnej miejscowości pozwalały sobie na więcej lub też starały się zaimponować osobom, które tam zostały (rodzinie, znajomym).

Szczegółowa hipoteza badawcza numer 3 zakładała, że kontrola społeczna jest na takim samym poziomie jak wtedy, kiedy kobiety te mieszkały na stałe w rodzinnej miejscowości. Badane nie dały wskazówek, które pozwoliły by potwierdzić lub obalić tę hipotezę. Nie mówiły o tym, więc możemy przyjąć zarówno, że kontrola istnieje na takim samym poziomie (badane zachowują się *Normalnie, Jak zwykle*), ale możemy również założyć, że nigdy nie zwróciły one uwagi na tę kwestię i dlatego nie uznały za istotne o niej wspomnieć.

Czwarta, i ostatnia, szczegółowa hipoteza badawcza mówiła, że głównym atutem kobiet pochodzących z małych miejscowości jest silna motywacja do tego, aby nie być zmuszoną do powrotu do rodzinnej miejscowości. I tu znowu pojawia się problem interpretacji. Kiedy badane mówią, że nie chcą wracać do rodzinnej miejscowości nie podają wprost motywów. Może to być związane zarówno z tym, że nie ma tam miejsc pracy, nie posiadają one gospodarstwa rolnego po rodzicach, tutaj ułożyły sobie życie, znalazły

partnerów, przyjaciół. Powodów może być bardzo wiele i badane wspominały o tym przy okazji różnych pytań. Nie można więc powiedzieć, że hipoteza ta została potwierdzona ponieważ żadna z nich wprost nie powiedziała, że robi wszystko, aby nie wrócić do rodzinnej miejscowości ale z drugiej strony zdecydowane odpowiedzi na pytanie o powrót mogą świadczyć o tym, że faktycznie kobiety te charakteryzują się bardzo dużą motywacją do tego, aby nie być zmuszoną do powrotu.

Wszystkie te hipotezy, zarówno te potwierdzone jak i te, które stoją pod znakiem zapytania mogą być początkiem nowych badań i poszerzania naszej wiedzy o migracjach kobiet.

Z analizy danych zastanych wynika, że Polacy charakteryzują się niezbyt dużą mobilnością przestrzenną. Najchętniej zmieniają miejsce zamieszkania osoby pomiędzy 20, a 24 rokiem życia. Wynika to tego, że to osoby w tym wieku najczęściej wybierają studia dzienne, które w zdecydowanej większości przypadków wiążą się ze zmianą miejsca zamieszkania. Równie istotne jest to, że pomimo, że średnia wieku, w którym Polacy i Polki zakładają rodziny z roku na rok jest wyższa to jednak wciąż bardzo wiele osób w młodym wieku podejmuje decyzję o założeniu wspólnego gospodarstwa domowego. Wiąże się to bardzo często ze zmianą miejscowości zamieszkania na przykład ze względu na dostępność mieszkań lub działek w innej lokalizacji. Liczna jest również grupa osób zmieniająca miejsce zamieszkania ze względu na pracę, z reguły osoby z wyższym wykształceniem charakteryzują się wyższą mobilnością ponieważ mają większe możliwości znalezienia pracy nie tylko w kraju, ale też poza nim. Należałoby tutaj jeszcze dodać, że Polacy najchętniej przenoszą się do miejscowości, która leży nie dalej niż 50 km od ich poprzedniego miejsca zamieszkania.

Należałoby się tutaj jeszcze odnieść do struktury i podmiotowego sprawstwa. Jest to bardzo ważny element tej pracy. Struktura i sprawstwo są wzajemnie ze sobą połączone i wzajemnie się uzupełniają. Tak jak nie możemy mówić o obecnym życiu kobiet, z którymi zostały przeprowadzone wywiady na potrzeby tej pracy magisterskiej bez umiejscowienia ich w pewnym kontekście. Taką strukturą jest dla nich ich społeczność lokalna, zostały one wychowane w takiej strukturze przy zachowaniu wartości i norm propagowanych przed daną społeczność. Jednocześnie przy tym zakorzenieniu każda z nich zachowała autonomiczność, która pozwoliła jej w pewnym sensie oderwać się od tej społeczności.

Literatura cytowana

- Anacka, M. (2014). Migracje wewnętrzne a migracje zagraniczne. Przypadek Polski okresu transformacji.
- Anacka, M. (2016). Migracje wewnętrzne w Polsce [w:] *Transformacje. Przewodnik po zmianach społeczno-ekonomicznych w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Archer, M. S., & Dziuban, A. (2013). *Człowieczeństwo: problem sprawstwa*. Zakład Wydawniczy "Nomos".
- Archer, M. S., & Archer, M. S. (1995). *Realist social theory: The morphogenetic approach*. Cambridge university press. [wybrane fragmenty]
- Archer, M. S. (1982). Morphogenesis versus structuration: on combining structure and action. *The British journal of sociology*, 33(4), 455-483. Special Issue, Vol. 61 (s1): 225-252
- Archer, M. S. (2015). Przeciwno rozmywaniu społeczeństwa [w:] *Współczesne teorie socjologiczne*, tom II (s. 283-326). Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1983). *Społeczne tworzenie rzeczywistości*. Państwowy Instytut Wydawniczy. Tłum. Józef Niżnik.
- Bukalska, I. (2015). Margaret S. Archer, The Reflexive Imperative in Late Modernity. *Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne*. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Główny Urząd Statystyczny (2010). *Mobilność i preferencje migracyjne Polaków*. Warszawa
- Giddens, A. (2008). *Socjologia*, Warszawa.
- Giddens, A., Sutton W. P. (2014). *Socjologia – kluczowe pojęcia*. Warszawa: PWN.
- Główny Urząd Statystyczny (2003). *Migracje wewnętrzne ludności 2002*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Główny Urząd Statystyczny (2003). *Prognoza Ludności na lata 2014-2050*. Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Główny Urząd Statystyczny (2008). *Rocznik demograficzny*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Główny Urząd Statystyczny (2014). *Migracje wewnętrzne. Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2011*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Główny Urząd Statystyczny (2015). *Dzieci w Polsce w 2014. Charakterystyka demograficzna*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Główny Urząd Statystyczny (2016). *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2015*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Grabowska-Lusińska, I., & Okólski, M. (2009). *Emigracja ostatnia?*. Warsaw: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

- Jałowiecki, B., & Szczepański, M. S. (2009). *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kałuża-Kopias, D. (2010). Migracje wewnętrzne w Łodzi na tle wybranych, największych miast w Polsce.
- Makowska, M., & Boguszewski, R. (2013). Analiza danych zastanych—zagadnienia wstępne. [w:] M. Makowska (red.), *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 9-31.
- Nowak, S. (1970). *Metodologia badań socjologicznych*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Pilch T., Bauman T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, wyd. 2.
- Podworna, H. (2007). Analiza struktur społecznych. Wybrane przykłady [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy*. (s.111-119). Warszawa: Oficyna Wydawnicza
- Praszałowicz, D. (2002). Teoretyczne koncepcje procesów migracji. *Przegląd Polonijny*, 4, 9-40.
- Praszałowicz, D. (2008). Polskie studia na temat migracji kobiet: wybrane perspektywy teoretyczne i wyniki badań [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza
- Przygalińska M. (2012). Terytorialne zróżnicowanie migracji wewnętrznych w Polsce w latach 1999-2004 [w:] *Zastosowania metod statystycznych w badaniach naukowych IV*. Kraków: Wydawnictwo StatSoft Polska.
- Sasin M. (2011). Główne determinanty migracji stałych w Polsce w latach 2003-2008 [w:] *Folia Oeconomica*, t. 253. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
- Smagacz-Poziemska, M. (2008). Między domem a globalnym rynkiem. Przegląd współczesnych perspektyw i koncepcji w badaniach migrantek na rynku pracy [w:] *Migracje kobiet. Perspektywa wielowymiarowa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
- Szacka, B. (2003). *Wprowadzenie do socjologii*. Oficyna Naukowa.
- Sztumski, J. (1984). *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Państwowe Wydaw. Naukowe.
- Sztompka, P. (1967). Jednostka a normy społeczne; warianty wzajemnych relacji. *Studia Socjologiczne*, (2), 213-224.
- Zaczyński, W. P. (1997). *Praca badawcza nauczyciela*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Dokumenty elektroniczne:

Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20162017-dane-wstepne,8,4.html> [data dostępu: 13.06.2017r.]

Kaczmarczyk, Paweł, Recent Trends in International Migration in Poland The 2013 SOPEMI Report http://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/04/WP86144_1.pdf [data dostępu: 23.06.2017 godz. 12.00]

Markieta Domecka, University of Surrey,
http://www.academia.edu/1358188/Dualno%C5%9B%C4%87_czy_dualizm_Relacje_pomi%C4%99dzy_struktur%C4%85_i_podmiotowym_sprawstwem_we_wsp%C3%B3%C5%82czesnych_debatach_teoretycznych_Duality_or_dualism_The_relations_between_agency_and_structure_in_contemporary_theoretical_debates [data dostępu: 26.05.2017r.]

Załącznik 1: Scenariusz badania

Tytuł: Drogi społeczno zawodowe młodych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy.

Numer osoby, z którą został przeprowadzony wywiad	
Data realizacji wywiadu	
Miejscowość pochodzenia	

Dzień dobry. Nazywam się Paulina Mirkowska i przeprowadzam badanie na temat dróg społeczno-zawodowych kobiet migrujących z małych miejscowości do Warszawy. Badanie jest realizowane na potrzeby mojej pracy magisterskiej pisanej na Uniwersytecie SWPS. Wywiad jest całkowicie anonimowy i jest nagrywany, a uzyskane informacje zostaną użyte jedynie do zbiorczej analizy. Uprzejmie proszę o informację, że wszystko Pani zrozumiała i wyraża zgodę na udział w badaniu oraz na nagrywanie. Proszę o udzielanie szczegółowych odpowiedzi. Uprzejmie dziękuję za poświęcony mi czas!

WYWIAD INDYWIDUALNY USTRUKTURYZOWANY

METRYCZKA RESPONDENTA

1. W ramach „rozgrzewki” prosiłabym o opowiedzenie kilku słów o sobie, żebyśmy się lepiej poznali

Skąd Pani pochodzi? (miejscowość pochodzenia)	
Jakie wykształcenie Pani posiada?	
Od ilu pokoleń Pani rodzina mieszka w tej miejscowości? Kto mieszkał?	
W którym roku wyjechała Pani z rodzinnej miejscowości?	
W jakiej miejscowości się Pani urodziła?	
W którym roku się Pani urodziła?	
Gdzie Pani obecnie mieszka?	

BLOK I: MIEJSCOWOŚĆ POCHODZENIA W OCENACH/ODCZUCIACH/ DOŚWIADCZENIACH BADANYCH

Jaka jest miejscowość, z której Pani pochodzi?	
Z czym kojarzy się Pani ta miejscowość?	
Jakie ma Pani wspomnienia związane z tą miejscowością?	
Jaki jest tam rynek pracy?	
Jakie są szkoły w Pani miejscowości lub jej najbliższej okolicy?	
Dlaczego Pani zdaniem ludzie wyjeżdżają z tej miejscowości?	
Dlaczego Pani zdaniem ludzie zostają w tej miejscowości?	
Co robi się w czasie wolnym w Pani rodzinnej miejscowości?	
Czy jest jakieś miejsce na ziemi, w którym chciałaby Pani mieszkać? Dlaczego?	

BLOK II: DOTYCZY MIEJSCOWOŚCI, Z KTÓREJ RESPONDENTKI WYJECHAŁY

Chciałabym zadać teraz kilka pytań dotyczących Pani domu rodzinnego, wykształcenia oraz życia przed przeprowadzką do Warszawy.

Jakie były główne motywy Pani wyprowadzki?	
Jak podejmowała Pani decyzję o wyjeździe?	
Jak przebiegała Pani wyprowadzka? Na raz? Na raty? Czy może od razu do Warszawy?	
Jaki był stosunek Pani rodziny do wyprowadzki z domu?	
Kto z Pani znajomych zdecydował się na wyprowadzkę z rodzinnej miejscowości?	
Co się dzieje obecnie z Pani znajomymi? (można to rozrysować)	
Jakie były ich motywy?	

Wyprowadzki bądź też pozostania Dlaczego się wyprowadzili? Dlaczego pozostali?	
--	--

BLOK III: ŻYCIE PO PRZEPROWADZCE

Teraz chciałabym zapytać o to jak wygląda Pani życie już po przeprowadzce do Warszawy.

Jakie jest Pani życie po przeprowadzce do Warszawy? <ul style="list-style-type: none"> • Co się zmieniło? • Co pozostało takie samo? 	
Jak Pani zdaniem wychowanie w małej miejscowości wpłynęło na Twoje życie w Warszawie? <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli tak to dlaczego? • Jeśli nie to dlaczego? 	
Miała Pani jakiś konkretny plan na siebie, kiedy już znalazła się Pani w Warszawie? <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli tak to jaki? 	
Czy kiedykolwiek odczuwała Pani w traktowaniu Pani w Warszawie swoje pochodzenie z mniejszej miejscowości?	
Czy perspektywy czasu widzi Pani siebie dalej w Warszawie czy też wołałaby Pani wrócić do rodzinnej miejscowości? <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli tak to dlaczego? • Jeśli nie to dlaczego? 	
Czy w trakcie pobytu w Warszawie utrzymuje Pani kontakt ze społecznością z miejscowości Pani pochodzenia ? <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli tak to jaki ? • Jeśli nie to dlaczego? 	

BLOK IV: POWROTY DO DOMU

Teraz zadam pani kilka pytań dotyczących Pani powrotów do domu, w czasie przerw świątecznych, urlopów, weekendów etc.

Jak zachowuje się Pani teraz, kiedy wraca Pani do swojej miejscowości?	
---	--

Jak traktują Panią ludzie, kiedy wraca Pani do swojej rodzinnej miejscowości?	
Co Pani robi, kiedy jest Pani w swojej rodzinnej miejscowości?	
Czy tęskni Pani za swoją rodzinną miejscowością?	
Jak się Pani czuje podczas pobytu w swojej rodzinnej miejscowości?	

BLOK V: POCZUCIE KONTROLI SPOŁECZNEJ

Jak Pani koleżanki zachowują się będąc w Warszawie, a jak w Pan rodzinnej miejscowości? Co Pani widzi?	
Co Pani czuje, wracając do swojej rodzinnej miejscowości? Jak czuje się tam Pani traktowana?	
Jakie podejście mieli do Pani znajomi z Pani rodzinnej miejscowości przed przeprowadzką? Jakie mają obecnie?	

BLOK VI: POSTRZEGANIE SIEBIE

Zadam teraz Pani kilka pytań dotyczących postrzegania przez Panią własnej osoby.

Gdyby wyszła Pani teraz z siebie i stanęła obok, to kogo Pan zobaczy ? (Dlaczego?)	
Kogo Pani widzi patrząc w lustro?	
Jaką jest Pani kobietą?	

BLOK VII: PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ

Chciałabym teraz zadać kilka pytań dotyczących Pani planów na przyszłość

Jakie ma Pani plany na przyszłość? (w perspektywie najbliższych 5 lat)	
Czy planuje Pani wyjechać za granicę?	
Czy planuje Pani wyjechać do innego miasta, miejscowości w Polsce?	
Czy planuje Pani wrócić do rodzinnej miejscowości?	

Załącznik 2: Książka kodowa

KSIĄŻKA KODOWA

Metryczka (M):

MW/ wykształcenie

MmM/ małe miasto

MmW/ wieś

Powroty do domu (P):

PR/ rodzina

PZ/ znajomi

Kontrola społeczna (KS):

KSdr/ dom rodzinny

KSO/ odczucia po powrocie

KSZ/ znajomi po powrocie

Wyprowadzka z rodzinnej miejscowości (W):

WM/ motywy wyprowadzki

WR/ wyprowadzka a rodzina

WZ/ wyprowadzka a znajomi

Spojrzenie na świat (S):

SM/ spojrzenie na miejsce pochodzenia

SS/ spojrzenie na siebie w otaczającym świecie

SI/ spojrzenie na innych ludzi

Spojrzenie badanej na przyszłość (F):

F/ badana o sobie w przyszłości

Prace o Młodych to przedpublikacyjna seria poświęcona problematyce osób młodych w różnych grupach wiekowych oraz fazach cyklu życia.

Młodzi o młodych i dla młodych. Celem Prac o Młodych jest umożliwienie, szczególnie młodym badaczom, rozwinięcia swoich kompetencji publikacyjnych, podzielenie się z szerokim gremium swoimi osiągnięciami badawczymi i rozpoczęcie żywej dyskusji dotyczącej poruszonej w opracowaniu problematyki. Zapraszamy osoby, które napisały pracę magisterską związaną z młodzieżą, doktorantów, którzy rozpoczynają prace badawcze w tym obszarze i inne osoby na różnych etapach drogi zawodowej. Mamy świadomość, że publikowanie w popularnych czasopismach naukowych wymaga warsztatu, którym może być napisanie pracy do Prac o Młodych.

Każda publikacja jest recenzowana przez przedstawiciela Rady Naukowej współpracującego z Młodymi w Centrum LAB, dzięki czemu młody badacz otrzyma konstruktywną informację zwrotną nt. swojej pracy. Można zgłaszać prace przygotowane zarówno w ramach jednej dyscypliny, jak i prace interdyscyplinarne, zarówno w języku polskim, jak i angielskim.

Youth Working Papers is a pre-publication series dedicated to issues of young people across age groups and phases of life cycle.

The young about the young and for the young. The aim of the Youth Working Papers is to give, particularly to young researchers, the opportunity to develop their publication skills, to share their research interests and to boost the discussion on various topical aspects raised in their studies. We particularly invite people who prepared a master, PhD theses related to youth, graduate students, who start researching this area and others at various stages of their research careers lively interested in the topic of young lives. We realize that publishing in popular scientific journals require certain mastership, which can be practiced on the pages of Youth Working Papers.

Each publication is reviewed by a representative of the Scientific Board working closely with the Youth Research Center, so that the young researcher will receive a constructive feedback about their work. You can submit entries prepared both in a single discipline and across various disciplines, both in Polish and English.

Rada Naukowa (*Scientific Board*)

- prof. Uniwersytetu SWPS, dr hab. Izabela Grabowska, Uniwersytet SWPS i Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego (Chair)
- prof. UZ, dr hab. Maria Zielińska, Uniwersytet Zielonogórski, Przewodnicząca Sekcji Badań nad Młodymi Polskiego Towarzystwa Socjologicznego
- dr Monika Kwiecińska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- prof. Uniwersytetu SWPS, dr hab. Mikołaj Cześniak, Uniwersytet SWPS
- prof. Uniwersytetu SWPS, dr hab. Mirosław Filiciak, Uniwersytet SWPS
- prof. Uniwersytetu SWPS, dr hab. Piotr Sałustowicz, Uniwersytet SWPS
- dr Małgorzata Wójcik, Uniwersytet SWPS, Wydział Zamiejscowy w Katowicach
- dr Anna Hełka, Uniwersytet SWPS, Wydział Zamiejscowy w Katowicach

Redaktor (*Editor-in-Chief*)

dr Agata Jastrzębowska-Tyczkowska
ajastrzebowska@swps.edu.pl

Redakcja językowa (*Language Editor*)

Urszula Zgierun